विश्वेश्वरानन्द-संस्थान-प्रकाशनावलिः—२२९

विश्वेश्वरानन्द-भारतभारती-ग्रन्थमाला—१८

Vishveshvaranand Indological Series—18

VISHVESHVARANAND INSTITUTE PUBLICATIONS—229

संपादकः — विश्वबन्धुः

Editor — VISHVA BANDHU

भारते होशिआरपुरे वि. वै. शो. सं. मुद्रागृहे
शास्त्रिणा देवदत्तेन संमुद्राप्य प्रकाश्यते ।

Printed and Published by DEVA DATTA Shastri
at the V. V. R. I. PRESS, Hoshiarpur (Pb., India)

वि. भा. ग्रन्थमाला—१८ V. I. Series—18

सङ्कर्षकाण्डसूत्राणि

जैमिनिमहर्षिप्रणीतानि

SAṄKARṢA KĀṆḌA SŪTRAS

OF JAIMINI

CRITICALLY EDITED
WITH INTRODUCTION AND APPENDIX

By

K. V. SARMA, M.A., B.Sc.

होशिआरपुरम्
HOSHIARPUR
विश्वेश्वरानन्द-वैदिक-शोध-संस्थानम्
Vishveshvaranand Vedic Research Institute

सर्वेऽधिकाराः सुरक्षिताः

प्रथमं संस्करणम्, १९६३

प्रकाशकृत् —विश्वेश्वरानन्द-वैदिक-शोध-संस्थानम्
(पत्रगृहम्) साधु-आश्रमः, होशिआरपुरम्, (पं., भारतम्)

All Rights Reserved

FIRST EDITION, 1963

Publishers :
VISHVESHVARANAND VEDIC RESEARCH INSTITUTE
P. O. Sadhu Ashram, HOSHIARPUR (Pb., India).

400048

PREFACE

The *Saṅkarṣa Kāṇḍa Sūtras* which are now being published as the Volume 18 of our *Vishveshvaranand Indological Research Series* represent the continuation of the *Dvādaśalakṣaṇī* of Jaimini, forming the last four chapters of Jamini's work which, originally, seems to have cons'sted of sixteen and not twelve chapters. Although the two commentaries, namely, those by Devasvāmin and Bhāskararāya, on these *Sūtras* have been well-known, the original *Sūtras* themselves have hitherto not been available. The recent discovery, however, of a unique, though incomplete, manuscript of these *Sūtras* has fortunately made it possible now to issue, for the use of scholars interested herein, this basic work of Mīmāṁsā Śāstra and, thus, to fill an old lacuna in the text-tradition of this important Ancient Indian discipline. Due care has been taken in this critical edition to collate the *Sūtras* with the two commentaries mentioned above and, also, with the several quotations of these *Sūtras* which have been traced in later works.

It is my pleasant duty on this occasion to record my appreciation of the work done in this behalf by Shri K. V. Sarma of our Institute who has discovered and critically edited these *Sūtras* and has also added a detailed Introduction, discussing the several points as necessary about their text towards establishing its authenticity and ascription of its authorship to Jaimini.

I am thankful also to Shri Dev Datt Shastri, Superintendent, and Shri Rewat Ram, Manager, and the other staff concerned, of the V. V. R. Institute Press for having taken every possible care in printing this volume quite neatly and correctly.

V. V. R. INSTITUTE,
HOSHIARPUR,
22nd March, 1963.

VISHVA BANDHU
General Editor

LIST OF ABBREVIATIONS

AMKVṛtti — *Adhvara-Mīmaṁsā-Kutūhala-Vṛtti* of Vāsudeva Dīkṣita on the *Mīmāṁsā Sūtras* of Jaimini.

Bh — Bhāskararāya's commentary *Bhāṭṭacandrikā* on the *Saṅkarṣa Kāṇḍa*.

Dev — Devasvāmin's *Bhāṣya* on the *Saṅkarṣa Kāṇḍa.*

Prabhāvalī — Śambhubhaṭṭa's commentary on the *Bhāṭṭadīpikā of* Khaṇḍadeva.

VKP — Appayya Dīkṣita's gloss *Parimala* on Amalānanda's commentary *Vedānta-Kalpataru* on the *Brahma-Sūtra-Śāṅkarabhāṣya.*

गु — गुणसूत्रम्

पू — पूर्वपक्षसूत्रम्

सि — सिद्धान्तसूत्रम्

CONTENTS

	Pages
INTRODUCTION ..	i
जैमिनिमहर्षिप्रणीतानि सङ्कर्षकाण्डसूत्राणि (Saṅkarṣa Kāṇḍa Sūtras of Jaimini) ..	1
APPENDIX : Saṅkarṣa Kāṇḍa Sūtras Quoted in other Works ..	16
INDEX : सङ्कर्षकाण्डसूत्रानुक्रमणी (Index of Saṅkarṣa Kāṇḍa Sūtras) ..	19

INTRODUCTION

The Saṅkarṣa Kāṇḍa—Its Nature and Scope

1. The *Saṅkarṣa Kāṇḍa* (*SK*) in four chapters is a basic work of *Mīmāṁsā* by Jaimini, which, together with his better known and widely studied *Tantra Kāṇḍa* or *Dvādaśalakṣaṇī*, makes up the complete *Pūrvamīmāṁsā-Śāstra*. The main object of the *SK* is the redaction of those principles of interpretation of *Dharma* which had not been included in the *Dvādaśalakṣaṇī*.[1] It also forms a continuation of and supplement to the last two chapters of the *Dvādaśalakṣaṇī* in that, like those two chapters, *viz.*, the *Tantra* and the *Prasaṅga adhyāyas*, it too has been composed for the interpretation, on the principles of *upadeśa* and *atideśa*, of *Dharma* set forth in obscure and ambiguous Vedic passages.[2] It bases itself mainly on the rules enunciated in the first twelve chapters and discusses the further application of those rules to other *mantras* in some other contexts.[3]

2. A short commentary on the *SK*, the *Bhāṭṭacandrikā*, by the 18th century polymath Bhāskararāya, has since long been before the scholars[4] but the original *Sūtras* were not to be had. This made the work appear suspect. The truncated topical (*adhikaraṇa*) *Sūtras* available with the commentary hardly helped to clear these doubts; in fact they only served to deepen them.[5] A unique manuscript of the original *Sūtras*, now discovered and presented here in a critical edition with a detailed discussion on the genuineness and authenticity of the *SK*, should suffice to dispel the doubts hitherto entertained about this ancient work.

---

1. *Cf.* धर्मविचारार्थं द्वादशलक्षणीं कृत्वा, तत्रासूत्रितान् कांश्चिन्न्यायानालक्ष्य तत्संग्रहार्थं द्वादशलक्षणीशेषं सङ्कर्षकाण्डं कृतवतो महर्षिवरस्य जैमिनेः etc. *Brahmasutra-Kalpataru-Parimala* of Appayya Dīkṣita, N. S. Press, Bombay, 1917, p. 50.

2. *Cf.* द्वादशलक्षण्यविचारितनानाविषयन्यायविचारात्मकः तत्परिशिष्टः तन्त्रप्रसङ्गवदुपदेशातिदेशसाधारण्येन प्रकीर्णकः प्रवर्तितः। *Ib.* p. 838.

3. *Cf.* एवं द्वादशभिरध्यायैः प्रकृतिविकृतिभेदेन कतिपयान् न्यायान् संशोध्य तैरेव न्यायैः इतस्ततो विप्रकीर्णान् वेदवाक्यार्थान् ऐदंपर्येण सम्यक् निष्कृष्य निर्णेतुमेषा चतुरध्याय्यारभ्यते। Intro. to his commentary on *SK* by Bhāskararāya, p. 1.

4. *Saṅkarṣa Kāṇḍa*, Ed. Pt. Swāmi Rāma Miśra Śāstrī. *Pandit Reprint*, Banaras, 1894.

5. See for instance, the objections of M. L. Sandal, below, § 7.

Manuscript of the Sūtras

3. The discovery of this manuscript of the *SK Sūtras* was made in the family collection of 767 palm-leaf and paper manuscripts of R. Krishnaswami Sastri of Tanjore acquired by the late R. A. Sastri some years back for the Madras University Library. This manuscript, No. 62 of the collection, is in palm-leaf ($7\frac{1}{2}'' \times 1\frac{1}{4}''$) and is written in very readable and generally correct Grantha script. Folio 1 of the manuscript commences with the sūtra स आहवनीयः स्यादाहुतिसंयोगात्, being XII.iv.24 of the *Dvādaśalakṣaṇī*. The last chapter of the *Dvādaśalakaṣaṇī* is concluded on folio 2 with the colophon: द्वादशस्य चतुर्थः पादः. The *SK sūtras* are commenced next and are continued upto folio 21, where the manuscript breaks off with the first *sūtra* of ch. II, *pāda* i, of the *SK*. Though written in close continuation of the *Dvādaśalakaṣaṇī*, the *SK* is considered here as a separate work, its chapter and *pāda* colophons reading, सङ्कर्षकाण्डे **प्रथमस्य प्रथमः पादः, प्रथमस्य द्वितीयः पादः** etc. It may, however be noted that the flyleaf of the manuscript, on which are written some of the *pratīkas* of the sūtras, treats the *SK* as an organic continuation of the *Dvādaśalakaṣaṇī*, the chapter prefixes given there being '१३ अध्याये," and "१४ अध्याये".

Viṁśatyadhyāyaṁ Mīmāṁsā-Śāstram

4. Tradition holds that *Mīmāṁsā-Śāstra* in its full form consists of twenty chapters, the first sixteen constituting *Pūrva-Mīmāṁsā* and the remaining four, *Uttara-Mīmāṁsā* or *Vedānta*. Thus, in his *Brahmasūtra-Bhāṣya*, Śaṅkara implies that the '*Śāstra*' commences with the *Pūrvamīmāṁsā-Sūtras* when he says, on *Brahmasūtra* III.iii.53 : ननु **शास्त्रप्रमुख** एव प्रथमे पादे शास्त्रफलोपभोगयोग्यस्य देहव्यतिरिक्तस्यात्मनोऽस्तित्वमुक्तम्। सम्यगुक्तं भाष्यकृता [शबरस्वामिना] न तु तत्रात्मास्तित्वे सूत्रमस्ति। इह तु स्वयमेव सूत्रकृता तदस्तित्वमाक्षेपपुरस्सरं प्रतिष्ठापितम्। Śaṅkara further terms the *Mīmāṁsāsūtras* the 'First treatise' (*prathama-tantra*) and the *Vedāntasūtras*, the 'Remainder' (*śeṣa*) of the 'Full *Śāstra*' (*kṛtsna-śāstra*) ; *cf.* अत एव च भगवता उपवर्षेण **प्रथमे तन्त्रे** आत्मास्तित्वाभिधानप्रसक्तौ "शारीरके वक्ष्यामः" इत्युद्धारः कृतः। इह चेदं चोदनालक्षणेषूपासनेषु विचार्यमाणेषु आत्मास्तित्वं विचार्यते **कृत्स्नशास्त्र**-शेषत्वप्रदर्शनाय। (*Bhāṣya* on III.iii.53). This tradition is discernable down the ages.

5. On the composition of the *Mīmāṁsā-Śāstra*, the *Prapañcahṛdaya* which sets out to describe the various systems of traditional learning elaborates thus : तत्र साङ्गोपाङ्गस्य वेदस्य पूर्वोत्तरकाण्डसंभिन्नस्याशेषवाक्यार्थविचार-परायणं **मीमांसाशास्त्रम्**। तदिदं **विंशत्यध्यायनिबद्धम्**। तत्र **षोडशाध्यायनिबद्धं पूर्वमीमांसा-शास्त्रं** पूर्वकाण्डस्य धर्मविचारपरायणं जैमिनिकृतम्। तदन्यदध्यायचतुष्कं उत्तरमीमांसाशास्त्रं

उत्तरकाण्डस्य ब्रह्मविचारपरायणं व्यासकृतम् ।[6] Rāmānuja, the expounder of the Viśiṣṭādvaita school of Vedānta, observes: मीमांसाशास्त्रम्—'अथातो धर्मजिज्ञासा' (*Mīmāṁsāsūtra* I.i.1) इत्यारभ्य 'अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दात्' (*Brahmasūtra* IV.iv.22) इत्येवमन्तं सङ्गतिविशेषेण विशिष्टक्रमम् ।[7] His follower Vedāntadeśika says the same thing with the further detail that totally the *Śāstra* consists of twenty chapters: 'अथातो धर्मजिज्ञासा' (*Mīmāṁsāsūtra* I.i.1) इत्यारभ्य 'अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दात्' (*Brahmasūtra* IV.iv.22) इत्येवमन्तं **विंशतिलक्षणं मीमांसाख्यमेकं शास्त्रम्.**[8] The same author introduces his comments on the first sūtra of *Mīmāṁsā*: विंशतिलक्षण्यां वक्ष्यमाणं कृत्स्नवेदार्थ-विचारं प्रतिजानीते—'अथातो धर्मजिज्ञासा' (I. i. 1).[9] Exponents of other schools also refer to the complementary nature of the *Dvādaśalakṣaṇī*, *Saṅkarṣa Kāṇḍa* and *Brahmasūtra*. Epigraphical evidence for the twenty-chapter division of *Mīmāṁsā-Śāstra* is forthcoming in a South Indian inscription, No. 76 of 1932-33, from Anur, Chingleput Dt., Madras, dated A.D. 999, where, among other qualifications for a Brāhman to receive *Bhāṭṭa-vṛtti* ('living for a learned Brāhmaṇa'), a knowledge of the *Mīmāṁsā-Śāstra* in "Twenty chapters" is prescribed.[10]

The SK and its genuineness

6. By its very structure the *Dvādaśalakṣaṇī* (*Tantra Kāṇḍa*) of the *Pūrvamīmāṁsa-Śāstra* was self-complete so far as the enunciation of the principles of interpretation of *dharma* and the elucidation of the methodology of the application of Vedic *mantras* were concerned. And this rusulted in the *Dvādaśālakṣaṇī* being considered, rightly enough, as a complete work. It gained also wide prominence through the *Bhāṣya* of Śabara and the *Vārttika* of Kumārila, and the mass of literature which followed in their wake. These two circumstances had the ultimate effect of throwing the second part of the work, *viz.*, *SK*, into disuse and oblivion[11] to such an extent that serious doubts have been

---

6. Edn. *Trivandrum Sanskrit Series*, No. 45, pp. 38-39.

7. *Cf. Śrībhāṣya* of Rāmānujācārya, *Bombay Skt. and Pkt. Series*, No. 68, pp. 2-3.

8. See his *Seśvaramīmāṁsā*, *Śāstramukthāvalī*, No. 16, Conjeeveram, 1902, p. 1.

9. *Ib.* p. 3.

10. On this see S. Krishnaswami Ayyanagar, *Woolner Com. Volume*, Lahore, 1930, 1 ff.

11. *Cf.* आसीत् षोडशलक्षणी श्रुतिपदा या धर्ममीमांसिका
सङ्कर्षाख्यचतुर्थभागविधुरा कालेन साऽऽजायत ।
Bhāskararāya, concluding verse of his com. on the *SK*, *Pandit Reprint*, p. 127.

expressed by modern scholars even on its genuineness. The non-availability of manuscripts of the work coupled with the fragmentary, imperfect and unconnected nature of the topical *sūtras* in the *Pandit Reprint* only augmented these doubts.

7. Thus M. L. Sandal in the Introduction to his English Translation of the *Mīmāṁsā Sūtras* has raised several points in this respect.[12]

"(In the *SK*) there are no *adhikaraṇas* and the *sūtras* are meagre ; it is an apocryphal portion of the *Mīmāṁsā*, most probably palmed off by Khaṇḍadeva as genuine." (i)

"All the writers of the *Mīmāṁsā* have characterised Jaimini's *Mīmāṁsā* as containing twelve chapters." (ii)

"Strange to say that the *SK* is not mentioned by Alberuni and Abul Fazal." (iii)

"The *SK* never found popularity amongst the students of *Mīmāṁsā*, and was, therefore, very properly consigned to oblivion. We do not find it mentioned in any ancient works prior to Rāmānuja in his *Brahmasūtra-Bhāṣya* or Madhusūdana Sarasvatī in *Prasthāna-bheda*." (iv)

"The style of the so-called *Sūtras* does not resemble that of Jaimini ; it is so very curt and mutilated that one cannot make out anything without the help of Bhāskara's *Bhāṭṭacandrikā*." (v)

"The last *sūtra* in the fourth *pāda* of the fourth chapter, which is the 16th chapter in the work, ends with the word यथा याज्यासंप्रैषः which has been repeated and imitated from the final endings in the *Sāṁkhyapravacana* or the *Vedāntasūtras*." (vi)

"It is a valuable work in *Mīmāṁsā* literature and is more in the nature of the *Kalpa Sūtras*. It does not criticize any general principle as is done by Jaimini in his *Mīmāṁsā*. The well-known twelve principles have been discussed in the twelve chapters by Jaimini; but in the work under description (*SK*) there is a simple description of the post-sacrificial minor ceremonies, which really form the subject of the *Śrauta* part of the *Kalpa Sūtra*. In this view which I take of the *SK*, it cannot be considered a supplement of Jaimini's *Mīmāṁsā*." (vii)

"I am of opinion that *Saṅkarṣaṇa* is a spurious work. Further I am of opinion that the work as it exists now in the present form, is either the work of Khaṇḍadeva or of Bhāskara." (viii)

---

12. Pub. *Sacred Books of the Hindus*, Allahabad, 1925, Pp. x-xii.

8. A careful examination of the *SK* and the references to it in later literature will show that the above objections have all been raised probably due to the insufficiency of reference and manuscript material of the *SK* available at the time when these objections were raised. In a learned paper on the subject, the late Prof. V. A. Ramaswami Sastri has endeavoured to meet these obections effectively.[13] It might still be worthwhile, in this context, to consider these objections afresh in the light of the additional materials which have come to light as a result of further investigation.

9. (Obj. i and viii) The statement that there are no *adhikaraṇas* and that the *sūtras* are meagre is based on the presumption that the fragmentary words printed in bold type at the head of each paragraph in the *Pandit Reprint* comprise the *sūtras* of the work. In fact they are only the initial letters of the topical (*adhikaraṇa*) *sūtras*. The error in the statement will be obvious on an examination of the full *sūtras* now discovered and edited in the following pages. It may also be noted that neither is there the absence of *adhikaraṇas* nor are the *sūtras* meagre either in form or in number. Attention may be drawn here also to the fact when *SK sūtras* are referred to in later works, it is done so generally with reference to their *adhikaraṇa*, just as in the case of the *Dvādaśalakṣaṇī-sūtras*. *Cf. Prabhāvalī* of Śambhubhaṭṭa on Khaṇḍadeva's *Bhāṭṭadīpikā* : इदं हि प्रथमाध्यायसङ्कर्षकाण्डस्थं **सप्तमाधिकरणसूत्रम्** । तत्र हि etc. (Edn. *Madras University Sanskrit Series*, Pt. I, 1957, p. 434, on *Mīm. sūtra* IV. iii. *adhi*. 15) ; अत्र च सङ्कर्षे द्वितीयाध्याये "मध्यमायामुपसद्यग्निश्चीयते प्रकृत्युपकृतत्वात्" (*SK* II. i. *adhi*. 26) **इत्यधिकरणे** etc. (Edn. N. S. Press, Bombay, 1921, p. 212a, on *Mīm. sūtra* II. iii. *adhi*. 10) ; *Adhvara-Mīmāṁsā-Kutūhala-Vṛtti* of Vāsudeva Dīkṣita : सङ्कर्षकाण्डे द्वितीयाध्यायस्य द्वितीयपादा**द्याधिकरणे** etc. (Edn. *Vani Vilas Sastra Series*, No. 1, Srirangam, 1907 ff., p. 160, on *Mīm. sūtra* II. ii. 2).

10. To say either that the work is "most probably palmed off by Khaṇḍadeva" or that it is the work of Khaṇḍadeva (15th cent.) or Bhāskara (18th cent.) is equally unwarranted, for, besides references, specific and implied, to its author being Jaimini (see below § 19), the *SK* has been made mention of and quoted many centuries prior to Khaṇḍadeva by several authorities including Śabarasvāmin himself who quotes from *SK* with mention of its name in his *Bhāṣya* on the *Mīm. sūtras* X. iv. 32 and XII. ii. 11 (see below § 20). Śaṅkara, Rāmānuja and Śrīkaṇṭha quote from

---

13. 'The *Saṃkarṣa Kāṇḍa*—A Genuine supplement to the *Pūrvamīmāṃsā Śāstra*', *Indian Historical Quarterly*, IX (1933) 290-99.

the *SK* in their Bhāṣyas on the *Brahmasūtra* प्रदानवदेव तदुक्तम् (III. iii. 43).[14] Other authorities earlier to Khaṇḍadeva (15 cent.) like Vedāntadeśika (13-14 cent.) in his *Seśvaramīmāṁsā* (*ib.* pp. 2, 6) and the *Prapancahṛdaya* (*ib.* p. 39) refer to it (see above § 5). Even the references that Khaṇḍadeva makes to *SK* in his *Bhāṭṭadīpikā* are quite natural in their contexts; also they are so commented upon by his own pupil Śambhubhaṭṭa in his *Prabhāvalī*. *Cf.* on *Mīm. sūtra* IV. iii. *adhi.* 11 : 'यच्छक्रुपात्तद्यात्' इति दक्षिणाभेदाम्नानाच्च प्रयोगभेदस्य **सङ्कर्षे वक्ष्यमाणत्वात्** । Com. : **चतुरध्यायात्मक-सङ्कर्षकाण्डमीमांसायामित्यर्थः** । (*Bhāṭṭadīpikā* with *Prabhāvalī*, *Madras Univ. Skt. Series*. 1957, Pt. I. p. 425) ; On *Mīm. sūtra* IV. iii. *adhi.* 15 : 'क्रत्वङ्गत्वं वा चित्येत्वङ्गे नोपपद्यते' (*SK* I i. 15) इति **सङ्कर्षणसूत्रं** तु क्रत्वपूर्वोपयोगाभिप्रायं व्याख्येयम् । Com. : इदं हि प्रथमाध्याय**सङ्कर्षकाण्डस्थं** सप्तमाधिकरणसूत्रम् । तत्र हि etc. *ib.* p. 434).

11. (ii) The remark that "*all* writers of the *Mīmāṁsā* have characterised Jaimini's *Mīmāṁsā* as containing twelve chapters" has to be taken as an overstatement, in view of the fact that though the twelve-chapter-*Dvādaśalakṣaṇī* is taken as a self-complete unit and spoken of as such, when the question of the '*entire*' *Mīmāṁsā-Śāstra* is considered, authorities speak of the *Ṣoḍaśalakṣaṇī*. *Cf.* Rāmānuja : तदाह वृत्तिकारः-"वृत्तात् कर्माधिगमादनन्तरं ब्रह्मविविदिषेति" । वक्ष्यति च कर्मब्रह्ममीमांसयोरैकशास्त्र्यं, "संहितमेतच्छारीरकं **जैमिनीयेन षोडशलक्षणेनेति** शास्त्रैकत्वसिद्धिः" इति । (*ib.* p. 2). Vedāntadeśika has the same quotation from Vṛttikāra Bodhāyana

---

14. *Śaṅkara* : तस्मात् पृथगेवोपगमनम् । प्रदानवत् । यथा 'इन्द्राय राज्ञे पुरोडाशमेकादश-कपालम्, इन्द्रायाधिराजाय, इन्द्राय स्वराज्ञे', इत्यस्यां त्रिपुरोडाशिन्यामिष्टौ 'सर्वेषामभिगमयन्न-वद्यत्यछंवट्कारम्' इति । अतो वचनादिन्द्राभेदाच्च सहप्रदानशङ्कायां, राजादिगुणभेदाद् याज्यानुवाक्याव्यत्यासविधानाच्च, यथान्यासामेव देवतापृथक्त्वात् प्रदानपृथक्त्वं भवति । एवं तत्त्वाभेदेऽपि आध्ययांशपृथक्त्वाद् आध्यानपृथक्त्वमित्यर्थः । तदुक्तं सङ्कर्षे—'नाना वा देवता पृथग्ज्ञानात्' (*SK* II. ii. *adhi.* 15) इति । तत्र तु द्रव्यदेवताभेदाद् यागभेदो विद्यते । नैवमिह विद्याभेदोऽस्ति । (Edn. *Brahma-sūtra Śāṅkarabhāṣya* with the com. of Govindānanda, Vācaspati and Ānandagiri, N. S. Press, Bombay, 1909, p. 755-56).

Rāmānuja; प्रदानवदेव प्रदानवदावर्तनीयमित्यर्थः । तदुक्तं सङ्कर्षणे—'नाना वा देवता पृथक्त्वात्' (*SK* II. ii. *adhi.* 15) इति । (*Śrībhāṣya*, *Bombay Skt. and Pkt. Series*, No. 68, Bombay, 1914, p. 659).

Śrīkaṇṭha : 'इन्द्रप्रदानवत् यथा 'इन्द्राय राज्ञे पुरोडाशमेकादशकपालम् । ......स्वराज्ञे' इति गुणभेदात् पृथक् पुरोडाशप्रदानम् । 'नाना वा देवता पृथग्ज्ञानात्' (*SK* II. ii. *adhi.* 15) इति सङ्कर्षे तथोक्तत्वात् ।

in a different context : उभयाभिप्रायवेदी भगवान् बोधायनो विंशतिलक्षणीं मीमांसां परस्परसंगमार्थं विस्तरेण व्याख्यादिति वृद्धा विदामासुः । तथा च स्वयमेवाह—"संहितमेतच्छारीरकं **जैमिनीयेन षोडशलक्षणेनेति** शास्त्रैकत्वसिद्धिः।" इति । (*ib.* p. 45). *Cf.* also the passage : आसीत् **षोडशलक्षणी** श्रुतिपदा या धर्ममीमांसिका from Bhāskararāya quoted above (fn. 11).

12. (iii) The non-mention of the *SK* by Alberuni and Abul Fazal, while the *Dvādaśalakṣaṇī* is mentioned by them, can at best point to the wide prevalence of the latter work, but cannot be an affirmative argument for the non-existence, at that time, of the *SK* in the light of the evidences pointed out above.

13. (iv) Neither can the argument that the *SK* is not mentioned in any ancient work prior to Rāmānuja or Madhusūdana Sarasvatī stand when it has been shown above that not one, but several authorities prior to Rāmānuja have referred to the *SK* by name and have quoted from it. The work has also been commented upon by early authors (see below § 24-25).

14. (v) The statement that the style of the *sūtras* does not resemble that of Jaimini has obviously been made on the basis of the mutilated bits of a few of the *sūtras* found in the *Pandit Reprint.* An examination of the full text of the *sūtras* of ch. I now available will fully prove the error of the above observation and will also show how close it is to the style of the *Dvādaśalakṣaṇī.*

15. (vi) The repetition of the words in the concluding sūtra as याज्यासम्प्रैषो याज्यासम्प्रैषः is necessary for the sense of the *sūtra* even as Bhāskararāya shows in his commentary ; it should also be taken as an auspicious ending to the entire *Pūrva-Mīmāṁsā-Śāstra* ; *cf.* Bhāskararāya: भ्राजस्वन्तं यजेति याज्यासम्प्रैषावृत्तिदर्शनात् । सूत्रे वाक्यावृत्तिः 'शास्त्र'-परिसमाप्तिद्योतनार्था । (*Pandit Reprint*, p. 126). It can never be asserted without any tangible evidence that "it is imitated from the final endings in the *Sāṁkhyapravacana* or the *Vedāntasūtras.*"

16. (vii) Sandal is right in saying that the *SK* is a valuable work in *Mīmāṁsā* literature and is in the nature of the *Kalpa Sūtras.* It is as it should be. For, the main object of the *SK* is not the enunciation of new principles for the interpretation of *dharma* but the application of known principles to ambiguous Vedic passages which require such elucidation (see above). The likeness, therefore, which some portions of the *SK* might bear to the *Kalpa Sūtras* does not go against the authenticity of the *SK*; it may only support its authenticity.

17. In a recent publication, *Citations in Śabara-Bhāṣya* (*Deccan College Dissertation Series*, No. 8, Poona, 1952), D. V. Garge seems to present a divided opinion, first conceding the probability but then expressing a doubt, when he says, pp. 4-5 : "Where Śabara refers to a portion of Jaimini's work as *Saṅkarṣa,* he probably refers to this very *Saṅkarṣakāṇḍa.* Unfortunately his *Bhāṣya* on that portion is not available. Now Kumārila who carefully notes the number of the *sūtras* of Jaimini passed over by Śabara and explains the absence of a *bhāṣya* thereon, was not expected to omit a reference to a whole *kāṇḍa* like *Saṅkarṣa* as uncommented on by Śabara." The reasoning here does not seem to be correct. We can *expect* Kumārila to call attention to Śabara's passing over a *sūtra,* when he (Kumārila) is commenting on *that sūtra.* But we *cannot* "*expect*" Kumārila to call attention while commenting on the *Śābarabhāṣya* of the *Dvādaśalakṣaṇī* portion to his (Śabara's) not having commented upon the *SK.*

18. On the extent of the Pūrvamīmāṁsā, Ganganatha Jha observes in his *Pūrvamīmāṁsā in its Sources* (Banaras, 1942, p. 11) : "The work as generally known to us consists of twelve adhyāyas ; but there is a belief—which appears to have some foundation—that there are four more adhyāyas of the Jaiminīyasūtra known as the Saṅkarṣakāṇḍa". Elsewhere,[15] after commenting on the two quotations in the *Śābarabhāṣya* from *SK,* Jha observes: "There thus can be no doubt that there is a section (of Jaimini's sūtras perhaps) under the name of *Saṅkarṣa* and that it has been commented upon by Śabara. Here is an interesting point of investigation for manuscript hunters and researchers." It is such a search that has led to the discovery of the present manuscript of the *SK* and its edition.

Authorship of the SK

19. Authorities, both late and ancient, have, when context required them to speak on the authorship of the *SK,* mentioned Jaimini as its author. The views to this effect of Rāmānuja, Vedāntadeśika, Appayya Dīkṣita and the *Prapañcahṛdaya* are evident from relevent passages quoted above (see f.n. 1 ; §, 5, 11). Śambhubhaṭṭa's *Prabhāvalī* explains the the term *Mīmāṁsā* thus : मीमांसा—'अथातो धर्मजिज्ञासा' इत्यादिना **जैमिनिप्रणीता** द्वादशाध्यायी **सङ्कर्षकाण्डात्मिका चतुरध्यायी च** कर्ममीमांसा, 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा'

15. *Shabara-Bhāṣya, Translated into English* by Ganganatha Jha, Pt. III, *GOS* 73, Baroda, 1933, Intro. vii. The doubts that Jha has entertained regarding the identity of the *SK* sūtra quoted by Śabara under XII. ii. 11, which he could compare only with its opening letters in the *Pandit Reprint,* will be set at rest by comparing it with the full sūtra available in the present edition,

इत्यादिना व्यासप्रणीता चतुरध्यायी शारीरकमीमांसा च । (Edn. N. S. Press, Bombay, 1921, p, 43b). Madhusūdana Sarasvatī in his *Prasthānabheda*, a work describing the systems of Indian learning, says of *Mīmāṁsā* : एवं मीमांसापि द्विविधा, कर्ममीमांसा, शारीरकमीमांसा चेति। तत्र द्वादशाध्यायी कर्ममीमांसा, 'अथातो धर्मजिज्ञासा' इत्यादिः, 'अन्वाहार्ये च दर्शनात्' इत्यन्ता भगवता जैमिनिना प्रणीता । ......तथा **सङ्कर्षकाण्डमप्यध्यायचतुष्टयात्मकं जैमिनिप्रणीतम् ।** (Edn. Vani Vilas Press, Srirangam, 1912, p. 11).

20. Śabarasvāmin, in his *Bhāṣya* on *Mīm. sūtra* X. iv. 32 and XII.ii. 11, quotes two *SK sūtras*,[16] both of which are traced to the present *SK*, which thus proves its authenticity. Śabara's quoting these sūtras with the words *iti Saṅkarṣe vakṣyate* and *iti Saṅkarṣe vakṣyati*, respectively, in the same manner as he quotes in his *Bhāṣya* any posterior sūtra in the *Dvādaśalakṣaṇī* without the mention of the author in the sense of इति (सूत्रकारेण जैमिनिना) वक्ष्यते and इति (सूत्रकारो जैमिनिः) वक्ष्यति, tends to the natural deduction that here too he means only इति सङ्कर्षे (सूत्रकारेण जैमिनिना) वक्ष्यते and इति सङ्कर्षे (सूत्रकारो जैमिनिः) वक्ष्यति।

21. The *Vedāntasūtras* too seem to presuppose the *SK*. It is generally known that when Bādarāyaṇa wants to call attention to some topic already dealt with in the *Mīmāṁsāsūtras*, he refers to it with the word तदुक्तम् । For instance *Br. sūtra* III. iii. 33, अक्षरधियां त्ववरोधः सामान्यतद्भावाभ्यां औपसदवत् तदुक्तम् , refers to *Mīm. sūtra* III. iii. 8, गुणमुख्यव्यतिक्रमे तदर्थत्वान्मुख्येन वेदसंयोगः ; and *Br. sūtra* III. iii. 26, हानौ तूपायनं शब्दशेषत्वात् कुशाच्छन्दःस्तुत्युपागानवत् तदुक्तम् , to *Mīm. sūtra* X. viii. 4, अपि तु वाक्यशेषः स्यादन्याय्यत्वाद् विकल्पस्य विधीनामेकदेशः स्यात् । Now, another *sūtra* of Bādarāyaṇa, प्रदानवदेव तदुक्तम् (*Br. sūtra* III. iii. 43) has been, as mentioned before (in § 10), pointed out by Śaṅkara, Rāmānuja and Śrīkaṇṭha as referring to the *SK sūtra*, II. ii. *adhi*. 15, नाना वा देवता पृथग्ज्ञानात् । This implies clearly that just as Bādarāyaṇa has referred to the *Pūrvatantra-Dvādaśalakṣaṇī* of Jaimini by तदुक्तं elsewhere, in the third instance above suffixed with तदुक्तं, he has referred only to the *Pūrvatantra-SK* of Jaimini.

---

16. *Cf*. under X.iv.32 : विधिनिगमभेदः प्रकृतौ कृतः । "स्विष्टकृद्विकारश्च वनस्पतिः" (*SK* II.iv. *adhi*. 20) इति सङ्कर्षे वक्ष्यते ; and under XII.ii.11 : नार्थः पुनराह्वानेन । नैव पशोर्हविष्कृदस्ति औषधार्हा । "अवहननार्था वा यथा पत्नीतुल्यः श्रूयते" (*SK* I.i.36) इति सङ्कर्षे वक्ष्यति ।

Kāśakṛtsna, the Mīmāṁsaka

22. It has been suggested that *SK* might be a work of Kāśakṛtsna on the basis of a quotation from *Tattvaratnākara* found in the *Tattvavārttika*, a commentary on the *Śrībhāṣya* of Rāmānuja :

कर्मदेवताब्रह्मगोचरा सा त्रिधोद्बभौ सूत्रकारतः ।
जैमिनेर्मुनेः काशकृत्स्नतो बादरायणादित्यतः क्रमात् ॥

That there was an ancient Mīmāṁsaka by name Kāśakṛtsna who was held in esteem by Viśiṣṭādvaita authors, is not a point at dispute. He has even been mentioned by name in the *Mahābhāṣya* of Patañjali[17] and in the *Brahmasūtras*.[18] But as K. C. Chatterjee, who has a short study on Kāśakṛtsna, says, "the *Saṅkarṣa Kāṇḍa* as published from Benares contains nothing like the view attributed to Kāśakṛtsna by Bādarāyaṇa,[19] the author of the *Brahmasūtras*, and though the *Saṅkarṣa Kāṇḍa* is fairly early, ... it is still difficult to hold that Kāśakṛtsna is its author. On the other hand, the fact that Śabara says : *Iti Saṅkarṣe vakṣyati* (XII.2.11) would lead one to suppose that according to Śabara the *Saṅkarṣa Kāṇḍa* also is from the pen of the author of the *Mīmāṁsā Sūtras*."[20] Now Vedāntadeśika, the prominent exponent of Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita, who also mentions Kāśakṛtsna reverently in the same order as in the above-quoted verse in an introductory verse to his *Seśvaramīmāṁsā* :

स जयति जैमिनिरादौ जयति पुनः **काशकृत्स्नोऽपि** ।
नारायणावतारो जयति परं बादरायणः श्रीमान् ॥ (Intro. verse 2),

continues : विंशतिलक्षणं मीमांसाख्यमेकं शास्त्रम् । ...सङ्कर्षारम्भः ... "संहितमेतच्छारीरकं **जैमिनीयेन षोडशलक्षणेनेति** शास्त्रैकत्वसिद्धिः" इति वृत्तिग्रन्थश्च etc. (*ib.* pp. 1-2). Vedāntadeśika's quoting with approbation a statement as above clearly indicates his view that he considered only Jaimini as the author of '*all*' the sixteen chapters of the *Mīmāṁsā-Śāstra* ; and the natural deduction is that though he revered Kāśakṛtsna as a great Mīmāṁsaka, he did not consider him as the author of any part of the 16-chapter *Mīmāṁsā-Śāstra*.

---

17. *Cf.* *Mahābhāṣya* on Pāṇini IV.i.4., 93 ; iii.155 : काशकृत्स्निना प्रोक्ता मीमांसा काशकृत्स्नीमधीते काशकृत्स्ना ब्राह्मणी ।

18. *Br. sūtra* I iv.22, अवस्थितेरिति काशकृत्स्नः ।

19. *Cf. Śāṅkarabhāṣya* and other commentaries on *Br. sūtra* I.iv.22.

20. 'K[illegible]akṛtsna', *Indian Historical Quarterly*, VIII (1932) 225–26.

Scope of the SK

23. The general nature of the *SK* has been indicated already at the beginning of this Introduction. On the significance of the word *Saṅkarṣa,* Devasvāmin, the Bhāṣyakāra of *SK,* quotes at the beginning of his work, an old verse :—

सिद्धैस्तु लक्षणैरेतैः श्रुतियोगं प्रदर्शयन् ।
लक्षणानि श्रुतीश्चैव सङ्कृष्याधिजगौ मुनिः ॥

Thus in the *SK* the author correlated the Vedic passages through the established principles of interpretation by bringing together the principles and the passages concerned. The term *saṅkarṣa* emphasises the main function of the *SK, viz.,* the clear and comprehensive exposition of Vedic propositions scattered in Vedic texts : *Cf.* सम्यक् निःशेषतया स्फुटतया च कृष्ट्वा आकृष्य विप्रकीर्णेभ्यो वाक्येभ्यः संगृह्य निर्णीयन्त इति सङ्कर्षवद्व्युत्पत्तिः । Ānandagiri explains the word *saṅkarṣa* thus : संकृष्यते कर्मकाण्डस्थेनैवावशिष्टं कर्म संक्षिप्योच्यत इति सङ्कर्षो देवताकाण्डम् । (under *Śāṅkarabhāṣya* on *Br. Sūtra* III. iii. 43). Its stress on the ritual of *upāsanā* is drawn attention to by Madhusūdana Sarasvatī in the *Prasthānabheda* : तथा सङ्कर्षकाण्डमप्यध्याय-चतुष्टयात्मकं जैमिनिप्रणीतम् । तच्च देवताकाण्डसंज्ञया प्रसिद्धमप्युपासनाख्यकर्मप्रतिपादकत्वात् कर्ममीमांसान्तर्गतमेव । (*ib.* p. 11).

Commentaries on the SK

24. The *Prapañcahṛdaya* mentions a long line of commentators of the *SK*, Bodhāyana, Upavarṣa, Devasvāmin, Bhavadāsa and Saṅkarṣaṇa : तस्य विंशत्यध्यायनिबद्धस्य मीमांसाशास्त्रस्य कृतकोटिनामधेयं भाष्यं बोधायनेन कृतम् । तद् ग्रन्थबाहुल्यभयादुपेक्ष्य किञ्चित् संक्षिप्तम् उपवर्षेण कृतम् । तदपि मन्दमतीन् प्रति दुष्प्रतिपादं विस्तीर्णत्वादुपेक्ष्य षोडशलक्षणपूर्वमीमांसाशास्त्रमात्रस्य देवस्वामिना अतिसंक्षिप्तं कृतम् । भवदासेनापि कृतं जैमिनीयभाष्यम् । पुनर्द्विकाण्डे धर्ममीमांसाशास्त्रे पूर्वस्य तन्त्रकाण्डस्य आचार्यशबरस्वामिना अतिसंक्षेपेण सङ्कर्षकाण्डं द्वितीयमुपेक्ष्य कृतं भाष्यम् । तथा देवताकाण्डस्य सङ्कर्षेण (*var.* सङ्कर्षणेन) (*ib.* p. 29).

25. According to the tradition recorded above, Bodhāyana wrote a *Bhāṣya* entitled *Kṛtakoṭi* on the entire *Śāstra* of twenty chapters. Finding this too elaborate and discursive, Upavarṣa wrote for the entire work a succinct *Vṛtti.* Manuscripts of these two commenteries are now not available, but fragments from them are preserved in quotations in later works.[21] Since even Upavarṣa's commentary was found to be tough and

---

21. Upavarṣa is quoted by Śabara, Śaṅkara and other writers. For a discussion on some of the views of Upavarṣa as known from quotations, see V. A. Ramaswami Sastri, 'The Conception and Number of Pramāṇas according to Upavarṣa,' *J of the Ganganatha Jha Res. Inst.*, II (1944-45) 237-42, 321-25 ; and 'Old Vṛttikāras of the *Pūrva Mīmāṃsā Sūtras*', *IHQ* X (1934) 431-48.

lengthy for the mediocrity, Devasvāmin wrote a shorter commentary on the first sixteen chapters constituting the *Pūrvamīmāṁsā-Śāstra.* Several manuscripts of Devasvāmin's *Bhāṣya* on the *SK* are available ;[22] he is also at times quoted in later works. The fourth commentary on the entire *Pūrvamīmāṁsā* was by Bhavadāsa. Manuscripts of Bhavadāsa's *Vṛtti* are yet to be traced. Bhavadāsa is earlier to Devasvāmin since his commentary is found quoted by Devasvāmin.[23] The *Ślokavārttika* of Kumārila too refers to Bhavadāsa as to have been presupposed by Śabara.[24] Lastly, an author by name Saṅkarṣaṇa commented on the *SK* portion alone. Possibly this last-mentioned writer got the name 'Saṅkarṣaṇa' for having commented on the *SK.*

26. The *Prapañcahṛdaya* draws attention to the fact that Śabara did not comment on the *SK* but restricted his *Bhāṣya* to the *Tantra Kāṇḍa* (*Dvādaśalakṣaṇī*) (*cf.* Qn. in § 24). And, nowhere in any ancient text is to be found any reference to Śabara's commentary on the *SK.* However, some modern scholars have suggested that the *SK* "was commented upon by Śabara (which) is clear from the *Śabarabhāṣya*

---

22. Kerala Univ. Mss. Library, Trivandrum, Mss. Nos. CO 1029, CO 1080, T. 564, T. 1170; Gov. Or. Mss. Library, Madras, R. 2695 ; Adyar Library, 38-A-19 ; Tekke Maṭham, Trichur (Kerala), I. 90 A. Umesh Misra's doubting remark that "he (Devasvāmin) is also *believed* to have written (a commentary) on the *Saṅkarṣakāṇḍa*" (*vide* p. 36 of his *Critical Bibliography* to the *Pūrvamīmāṁsā in its Sources* by Ganganatha Jha), can be affirmed in the face of the availability of these manuscripts of the work.

23. *Cf.* Devasvāmin's *Bhāṣya* under *SK* III. ii. 1 : अस्मिन् पादे 'अपूर्वात्तथा सोमः' इत्यारभ्य आपादपरिसमाप्तेः भवदासमेत्र भाष्यमिति ।

24. Some of Bhavadāsa's views are mentioned by Kumārila as to have been criticised by Śabara ; *Cf. Ślokavārttika* :

प्रदर्शनार्थमित्येके केचिन्नानार्थवादिनः ।
समुदायादवच्छिद्य **भवदासेन** कल्पितात् ॥

(verse 63, on the 1st, *Pratijñā*, sūtra. Edn. *ChSS* 3, 1898, p. 23)

Cf. also : **वृत्त्यन्तरेषु केषांचि**ल्लौकिकार्थव्यतिक्रमः ।
शब्दानां दृश्यते तेषामुपालम्भोऽयमुच्यते ॥ (*ib.* verse 33, p. 11)

which Parthasarathi Miśra explains : उपालम्भपक्षं परिगृह्णाति—वृत्त्यन्तरेष्विति । केषांचिद् **भवदासादीनां वृत्त्यन्तरेषु** । ......पदद्वयमर्थद्वयवाचि लोकप्रसिद्धमपि **भवदासेनै**कपदीकृत्यानन्तर्यमात्रार्थं व्याख्यातम् । तच्च अयुक्तमित्युपालम्भ इति । (*ib.* p. 11-12). On Bhavadāsa see also V. A. Ramaswami Sastri, 'Some old Vṛttikāras of the *Pūrva Mīmāṃsā Sūtras*', *IHQ* X (1934) 451-52.

itself; under sūtra X. iv. 32, and XII. ii. 11...."[25] This suggestion of theirs presumes that the passages cited under the above two sūtras are quotations from Śabara's own commentary. But, as can be verified from the text of the full sūtras now edited, the passages in question are merely quotations of the *SK* sūtras and not of *Bhāṣya* passages. Neither can we expect Śabara to '*quote*' with the word '*iti*' in the course of the *Bhāṣya* on an earlier sūtra, his own posterior *Bhāṣya*-passages, which he had yet to write.

27. Bhāskararāya in his commentary on the *SK* has several quotations from a *SK-Bhāṣya*. These, the editor of the *Pandit Reprint* has presumed to be from Śabara's *Bhāṣya* on the *SK*, which he supposes to be lost (see *Pandit Reprint*, p. 1 and Intro., p. 6). These quotations have, however, been traced to Devasvāmin's *Bhāṣya*, of which as stated above, several manuscripts are available; this goes to show that the *Bhāṣya* quoted by Bhāskararāya is that of Devasvāmin and not of Śabara. Thus the tradition recorded above that Śabara commented only on the *Dvādaśalakṣaṇī* seems to be correct.

28. A commentary on the *SK* by Govindopādhyāya is quoted by the dharmaśāstra writer Hemādri (*c.* 1230-1300) in his *Caturvarga-cintāmaṇi*, *Pariśeṣakhaṇḍa* (*Bibl. Ind*, Vol. III, pt. ii, p.324): तथा **सङ्कर्षे** गोविन्दोपाध्यायेनोक्तं—यस्मिन्नहनि etc.

29. Of later authors, Rājacūḍāmaṇi Dīkṣita (*c.* 1580-1650), the prolific writer patronised by king Raghunātha Nāyak of Tanjore, wrote a commentary called *Saṅkarṣanyāyamuktāvalī* on the *SK*.[26] A manuscript of this commentary has been described and extracted from by Hultzsch in his *Reports of Sanskrit Mss. in Southern India* (Vol. II, No. 1489, pp. 67, 141). The work opens with the introductory verse:

तेजः स्त्रीपुं(स्व)भावव्यतिकरसुभगं भावुकं भावयित्वा
कामाक्षीं मातरं तामपि पितृचरणं (? णान्) श्रीनिवासाध्वरीन्द्रान् ।
सोदर्यादर्धनारीश्वरमखिवरतोऽधीत्य सर्वं च शास्त्रं
सङ्कर्षन्यायमुक्तां प्रथयति कतिचिद् राजचूडामणीष्टी ॥

The colophon extracted by Hultzsch from this ms., seems to indicate that it extended only to the end of ch. I; *cf.* इति **सङ्कर्षन्यायमुक्तावल्यां**

---

25. Ganganatha Jha, *Pūrvamīmāṁsā in its Sources*, p. 12. *Cf.* also Umesh Misra's *Critical Bibliography*, p. 20: "Besides this Bhāṣya, he (Śabara) also wrote a c. on the *Saṅkarṣa* which is clear from his own words (vide his Bhāṣya X. iv. 32; XII. ii. 11)." See also D. V. Garge, *Citations in Śabarabhāṣya*, p. 4; K. C. Chatterjee, *IHQ* VIII (1932) 226; etc.

26. For an account of the family, life and works of Rājacūḍāmaṇi Dīkṣita, see the Intro. to the edn. of his *Rukmiṇīkalyāṇa Mahākāvya*, Adyar, 1929. See also M. Krishnamachariar, *Hist. of Classical Skt. Literature*, pp. 235-36.

प्रथमाध्यायस्य चतुर्थः पादः । (*ib.* p. 141). This commentary is made mention of by the author along with his other works which he enumerates at the conclusion of his *Kāvyadarpaṇa* :[27]

नव्या **सङ्कर्षकाण्डस्य न्यायमुक्तावली** तथा ।

It is mentioned also by Bālayajñavedeśvara in the introduction to his commentary on Rājacūḍāmaṇi Dīkṣita's *Rukmiṇīkalyāṇa* :

तेने निष्कृतिदीपिकां निरुपमां नित्याग्निहोत्रस्य च
ख्यातं तन्त्रशिखामणिं तदनु **सङ्कर्षस्य मुक्तावलीम्** ।

(Intro. verse 22, *ib.* p. 5)[28]

The two other works of Rājacūḍāmaṇi Dīkṣita on Mīmāṁsā are his *Tantraśikhāmaṇi*, a commentary on Jaimini's *Dvādaśalakṣaṇī* and *Karpūravartikā*, a commentary on the *Śāstradīpikā* of Pārthasārathi Miśra.

30 The latest commentary we have on the *SK* is by the 18th cent. polymath Bhāskararāya (*c.* 1700-1760) which has been edited serially in the Banaras *Pandit* (*NS*) vols. XIV-XV (1892-1893) and subsequently issued as a *Reprint from the Pandit* in 1894. Bhāskararāya who is an ardent admirer of Khaṇḍadeva says at the close of the work that he intended to supplement through his commentary the *Bhāṭṭadīpikā* of Khaṇḍadeva which extended only through the first twelve *lakṣaṇas* of the *Mīmāṁsā-Śāstra*, leaving out the last four :

खण्डदेवकृतभाट्टदीपिका लक्षणैः कतिपयैरसंभृता ।
इत्युदीक्ष्य बुधभास्कराग्निचिद्भारती वरिभरांबभूव ताम् ॥

(*Pandit Reprint*, p. 126)

He also expresses his gratification that by his supplement the *Bhāṭṭadīpikā* had become complete with all the sixteen *kalā-s* and had become the full-fledged *Bhāṭṭacandrikā* :

अद्यावधि कृतिरेषाऽऽद्यन्तविहीनेति दीपिकाख्याऽऽसीत् ।
षोडशकलाभिरधुना परिपूर्णा भाट्टचन्द्रिकात्वमगात् ॥ (*ib.* p. 127)

The Text of the SK Sutras

31. Despite the availability of the commentaries of Devasvāmin and Bhāskararāya, the problem of the text of the *SK* Sūtras has remained

---

27. Ed. Vani Vilas Press, Srirangam. Madras Ms. D 12809, *Des. Catalogue*, vol. XXII, p. 8616.

28. Umesh Misra's remark : "It is also *believed* that he (Rājacūḍāmaṇi Dīkṣita) wrote also a c. on the *Saṅkarṣakāṇḍa*" (*Critical Biliography*, *ib.* p. 62) may be stated affirmatively in view of this ms. and corroborative evidence,

as baffling as ever. In his *Short History of the Pūrva-Mīmāṁsā Literature*, T. R. Chintamani observes: "It is unfortunate that the *Devatā Kāṇḍa* has not come down to us in its proper form. *In fact we do not know the Sūtra text of that Kāṇḍa. A good deal of research is necessary to find out* (from the commentary) *what exactly are the Sūtras.* It will be worth the trouble to take upon ourselves to investigate into and find out the text of the *Saṅkarṣa Kāṇḍa Sūtras.*"[29]

32. Bhāskararāya's commentary is extremely brief and contains only the opening letters of the *adhikaraṇa sūtras*. Also it generally gives only the *pūrvapakṣa* and *siddhānta* views of each *adhikaraṇa* and does not comment on the sūtras individually. A definite idea, therefore, of the extent, number or text of the *SK* sūtras is not possible from this source.

33. The *Bhāṣya* of Devasvāmin is more elaborate, but "*most of the manuscripts of SK (Bhāṣya) do not contain the sūtras in full form and in their sequence.*"[30] "*A careful perusal of all these* (mss. of the *Bhāṣya*) *may reveal to us the correct text of the sūtras but that should be done after a good amount of work.*"[31] The difficulty of resurrecting the sūtras from the *Bhāṣya* is increased by the similarity of the language of the two. The frequent occurrence of Vedic quotations and cross references of complete or bits of sūtras in the *Bhāṣya* adds to this difficulty. In the absence of a definite knowledge of the text of the sūtras and their sequence, every other passage in the *Bhāṣya* presents the problem as to whether it is a *pūrvapakṣa* or a *siddhānta*, an elucidation or a quotation; in fact this absence of the definite knowledge of the sūtra text has hitherto handicapped a proper understanding of the *Bhāṣya* and a critical edition of the same.

34. The difficulties outlined above might be illustrated by the results of two attempts at the reconstruction of the sūtras from Devasvāmin's *Bhāṣya* which has been observed to be "probably the only standard work which forms the most important source for reconstructing the lost sūtras of *Saṅkarṣa Kāṇḍa.*"[32]

---

29. *Doctorate Dissertation*, Madras University. See typescript in the Madras University Library, p. 217. On this see also V. A. Ramaswami Sastri, Introduction to his edition of *Tattvabindu* (Annamalai University, 1930), p. 13.

30. V. A. Ramaswami Sastri, 'Further light on the *Saṅkarṣa Kāṇḍa*', *Siddha Bhāratī*, Pt. II, p. 103.

31. T. R. Chintamani, *ib.*, p. 272.

32. V. A. Ramaswami Sastri, Intro. to *Tattvabindu*, p. 58.

35. Using the Madras and Adyar manuscripts of the *Bhāṣya*, T. R. Chintamani has reconstructed "a few sūtras covering a portion of the first *pāda* of the first *adhyāya*" and has appended it to his thesis on Mīmāṁsā literature referred to above. These reconstructed sūtras number nineteen. A comparison of these with the Sūtra text now discovered and edited gives the following analysis: Non-sūtras (*i.e.*, quotations or bits of the Bhāṣya taken as sūtras) 9. Inflated sūtras (*i.e.*, sūtras inflated with bits of the Bhāṣya) 1. Incomplete sūtras 3. Otherwise defective sūtras 3. All-correct sūtras 3, (*i.e.*, 3 out of 19). Sūtras left out in the middle 5.

36. The other attempt at such reconstruction is by V. A. Ramaswami Sastri in his paper on 'Further light on the *Saṅkarṣa Kāṇḍa*'[33], where he reconstructs ten sūtras from the 'Trivandrum manuscripts' of the *Bhāṣya*. Of the reconstructed sūtras, one is not a sūtra, another is incomplete and two others defective otherwise. Reconstruction from the *Bhāṣya* is, therefore, a dubious process and is no safe or sure method for arriving at the original text of the *SK Sūtras*.

37. In the circumstances, hardly any excuse is needed for the present edition of the *SK Sūtras* in their correct and full form from the Sūtra ms. now available, though it is incomplete and extends only to the beginning of the second chapter.

Present edition of the SK

38. The text of the sūtras preserved in the manuscript available now is generally pure. The manuscript is also well preserved and has few scribal errors, lacunae etc. In the present edition the text in the manuscript has been collated with the full sūtras and fragments of sūtras found in the commentaries of Devasvāmin and Bhāskararāya, the former from its Madras Ms. R. 2695 (a paper ms. in which the variants in three mss. of the *Bhāṣya* are recorded) and the latter in the *Pandit Reprint*. It was found that though Bhāskararāya comments only on the *adhikaraṇa sūtras*, his commentary contains portions of several sūtras and sometimes even full sūtras, though these have not been so indicated in the printed edition.

39. The chapters of the *SK* are numbered XIII-XVI by Bhāskararāya, taking the work as a direct continuation of the *Dvādaśalakṣaṇī*. Such a numbering is found also in the flyleaf of the Sūtra ms. where

---

33. *Siddha-Bhāratī*, Pt. II. 102-05.

the *pratīkas* of the sūtras are written. In the present edition, however, the chapters have been numbered from I onwards as found in the body of the Sūtra ms. and in accordance with the practice of the *Mīmāṁsā* writers who quote from the *SK.* The work is almost always referred to by the title *Saṅkarṣa Kāṇḍa* but in a few places it is referred to as *Saṅkarṣaṇa Kāṇḍa.* The former title which is found in the Sūtra ms. and is also found explained in the commentaries (see above § 23) is adopted in this edition. For the easy comprehension of the argument of the text, each sūtra has been indicated as to its being a *pūrvapakṣa, siddhānta* or *guṇa sūtra* by adding after it within brackets the letters पू, सि and गु. The *SK* sūtras traced to certain Mīmāṁsā and other works have been given in an *Appendix* at the end of the edition. The *Index of Sūtras* contains all the sūtras of the *SK* known (including those known only from quotations) and is intended to facilitate reference and to help in the further identification of the *SK* sūtras quoted in other works.

40. It will only be an act of dutifulness if I gratefully mention here the late Prof. V. A. Ramaswami Sastri who did spade-work in this field by establishing the authenticity of the *SK* and who created in me an interest in these supposedly lost sūtras of Jaimini which led to the discovery of the present manuscript and this edition. I am indebted also to Sri S. R. Krishnamurti Sastri, Professor, Sanskrit College, Madras, for his help in fixing the text of the sūtras and in classifying them.

K. V. SARMA

V. V. R INSTITUTE,
HOSHIARPUR,
March 10, 1963.

जैमिनिमहर्षिप्रणीतम्

सङ्कर्षकाण्डम्

अथ प्रथमाध्याये प्रथमः पादः

*अनुयजतीत्यनु[1]वषट्कारश्चोद्यते । (सि) ॥१॥

स द्रोणकलशादिज्येत, सर्वार्थत्वाद्यथाऽऽज्यार्था ध्रुवायाः । (पू) ॥२॥

विभक्तानि हवींषि तथा कर्माणि कर्मसंयोगात् पुनरिज्या । (सि) ॥३॥

लिङ्गदर्शनाच्च । (गु) ॥४॥

तन्त्रं प्रदानमेकदेवतत्वाद्यथा दर्शपूर्णमासयोः । (पू) ॥५॥

एककालं तु न भवत्येवेदं कालपृथक्त्वात् । (सि) ॥६॥

सवनभेदाच्च । (गु) ॥७॥

अनुशब्दार्थवत्वाच्च । (गु) ॥८॥

आवृत्तिं च दर्शयति । (गु) ॥९॥

एतेन भक्षा व्याख्याताः । (सि) ॥१०॥

शामित्रं [2]तीर्त्वोत्सृजेदिति [3]काष्र्णाजिनिस्तन्त्रमग्निगुपर्यग्निकृतानिति चोद्यते । (पू) ॥११॥

अनन्तरं वा पर्यग्निकरणात् किं प्रत्यक्षां श्रुतिमतिक्रामेद्यथा न प्रयाजा इज्यन्त इति नैकदेशप्रतिषेधः । (सि) ॥१२॥

---

1. The sūtra ms. commences with 'वषट्कार'. The portion 'अनुयजतीत्यनु-' is restored from the commentaries of Devasvāmin (*Dev.*) and Bhāskararāya (*Bh.*) and from the *pratīkas* of a few sūtras written on the flyleaf of the sūtra-ms. itself: '१३ अध्याये– अनुयजाति ।' etc.
2. The sūtra ms. has नित्यो for तीर्त्वो, and *Dev.* has तीर्थो. The correct form तीर्त्वो is from the *adhikaraṇa-pratīka* of *Dev.* and *Bh.*; this is also supported by the sense in the context.
3. Sūtra ms. reads काष्र्णाजनि; °जिनि, however, is the correct form.

---

*This sūtra is quoted in the *Vedāntakalpataru-Parimala* (*VKP*) of Appayya Dīkṣita (*Edn. Brahmasūtra-Śaṅkarabhāṣya*, with *Bhāmatī, Kalpataru* and *Parimala*, N. S. Press, Bombay, 1917) p. 838.

अग्निं चित्वा सौत्रामण्या यजेतेति तत्संयोगेन चोदनात्। (गु) ॥१३॥

चयनाङ्गं वा तत्संयोगेन चोदनात्। (गु) ॥१४॥

*क्रत्वङ्गं वा चित्वेत्यङ्गं नोपपद्यते यथैता एव निर्वपेदीजान इति। (पू) ॥१५॥

सा तदपवर्गे क्रियेत यथा संस्थाप्य पौर्णमासीं वैमृधमनुनिर्वपतीति। (सि) ॥१६॥

अग्निं चित्वा तिसृधन्वमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यादित्येतेन व्याख्यातम्। (सि) ॥१७॥

चयनाङ्गं वा विप्रतिषेधाङ्गदक्षिणा च रथन्तरे वरं ददातीति। (सि) ॥१८॥

अर्थवाद[1]सामर्थ्याच्च। (गु) ॥१९॥

योऽग्नि[ग्निं]नुयात्तं[2] दक्षिणाभी राधयेदि[त्ये]तेन व्याख्यातम्। (पू) ॥२०॥

क्रत्वङ्गं वा प्रयोगश्रुतिसंयोगात्। (सि) ॥२१॥

गुणचोदना वा प्रीत्याचिख्या सा। (सि) ॥२२॥

उल्मुकहरणे रक्षोपहननं श्रूयते तत्प्राजापत्येष्वावर्तेत कालपृथक्त्वात्। (पू) ॥२३॥

श्रपणार्थन्तु हरणं प्रातस्सवने पुनः साधारणं कर्म कृतम्। (सि) ॥२४॥

एतेन वपाया अग्रतः प्रत्याहरणं व्याख्यातम्, अविप्रतिषिद्धो हि तस्मिन् श्रपणार्थः। (सि) ॥२५॥

अभितो वपां जुहोतीति देशवादो, यथाऽभितो वृक्षं निधेहीति। (पू) ॥२६॥

कर्मवादो वा प्रकरणात्। (सि) ॥२७॥

लिङ्गदर्शनाच्च। (गु) ॥२८॥

अभितः पुरोडाशमाहुतिं[3] जुहोति। (सि) ॥२९॥

हविष्कृदेहीत्यध्वर्युरुच्यते प्रकरणात्। (सि) ॥३०॥

वाग्वा श्रुतिसंयोगात्। (पू) ॥३१॥

---

1. Sūtra ms. reads च for द.
2. Sūtra ms. reads योऽस्याग्निनुयात्तं.
3. *Dev.* reads आहुतिः for आहुतिं.

---

*Sūtra quoted by Śambhubhaṭṭa in his *Prabhāvalī* (Com. on Khaṇḍadeva's *Bhāṭṭdīpikā*), Edn. N. S. Press, 1921, p. 312 a.

पत्नी वाऽविधानात् । (सि) ॥३२॥

यः कश्चिद्वा निर्वचनात् । (सि) ॥३३॥

एतेषां वा वाक्यसन्निधानात् । (सि) ॥३४॥

सर्वकर्मणां दैवी हविष्कृद्देहीत्यविशेषेण श्रूयते । (पू) ॥३५॥

*अवहननार्था[1] वा यथा पत्नीतुल्यः श्रूयते । (पू) ॥३६॥

अर्थवादमात्रं वा वाचो हविष्कृतं[2], यथाऽश्विनोर्बाहुभ्यां निर्वपामीति । (सि) ॥३७॥

[3]मनुष्याश्शमितारो वाक्यसन्निधानात् । (पू) ॥३८॥

ऋत्विजो वा सन्निधानं नयने श्रूयते[4] शामित्राख्यां लभेरन् यथोद्गातारः । (सि) ॥३९॥

[5]अन्यो वा शमिता[6] सर्वकर्मणां [7]शेषात् । (सि) ॥४०॥

श्रुतिभूतेष्वध्वर्युवेदसमाख्यायोगात् । (सि) ॥४१॥

[8]संज्ञपने च शमनसंयोगात् । (सि) ॥४२॥

लिङ्गदर्शनाच्च । (गु) ॥४३॥

॥ [इति] सङ्कर्षकाण्डे प्रथमस्य प्रथमः पादः ॥

---

1. *Dev.* नार्थे.
2. *Dev.* कृत्वं.
3. In *Bh.* the order of the sūtras 38 and 39 is interchanged; and नयने is given as the *adhikaraṇa-pratīka*.
4. *Dev.* नयने च श्रूयते. *Bh.* commences the sūtra with नयने.
5. *Dev.* अन्यो वा omitted; *Bh.* शमितान्यः.
6. Sūtra ms. has only त for ता.
7. *Dev.* विशेषात् .
8. The sūtra ms. omits this sūtra and numbers the next sūtra as 42. The sūtra is restored from *Dev.* and *Bh.*

---

*This sūtra is quoted by Śabara in his *Bhāṣya* on *Mīmāṁsāsūtra* XII. ii. 11, though in printed editions it is wrongly understood and punctuated, the first part of the sūtra being taken with the previous sentence of the *Bhāṣya;* there is also a variant reading. The printed editions read :- °अवहननार्था वा । यथा पत्नीवत् तुल्यवच्छ्रूयते इति **सङ्कर्षे** वक्ष्यति ।

अथ द्वितीयः पादः

पत्नीं सन्नह्येति यजमानस्य भार्यायाः । (सि) ॥१॥

पत्नीशब्दसामर्थ्यात् मन्त्रवर्णाच्च । (गु) ॥२॥

लिङ्गदर्शनाच्च । (गु) ॥३॥

[1]सर्वासां कर्तृत्वाविशेषात् । (सि) ॥४॥

मन्त्रवर्णाच्च । (गु) ॥५॥

भूयांसि कर्माणि अल्पीयांसो मन्त्रास्तानि[2] सर्वाणि मन्त्रवन्ति[3], तेन मन्यामहे समशः प्रतिविभज्य पूर्वैः पूर्वाणि कुर्यादुत्तरैरुत्तराण्येवं-[4] विषये प्रयुक्तानि यथासमाम्नानं भवन्ति । (सि) ॥६॥

भूयांसो मन्त्रा अल्पीयांसि कर्माणि तत्रैकमन्त्रं[5] कर्माणि कुर्यादविशिष्टा[6] विकल्पार्था यथा यूपद्रव्याणि । (सि) ॥७॥

ऐन्द्रं पुरोडाशं पयसा प्रदाने कुर्याच्छ्रुतिसंयोगात् । (पू) ॥८॥

नैवमनाम्नानात्[7] । (सि) ॥९॥

समानतन्त्रो वैमृधः[8] पौर्णमास्या पयसा तुल्य[व]च्छ्रूयते । (पू) ॥१०॥

इष्ट्वेत्यपवृज्यभि[वि]धानान्नानातन्त्रं स्यात् । (सि) ॥११॥

दक्षिणाभेदाच्च । (गु) ॥१२॥

---

1. According to *Bh.* this sūtra should have read एवं वा सर्वासां etc. which is taken by him as the *adhikaraṇa-pratīka*.
2. In the sūtra ms., however, स्ता is crossed out and ही is written in its place.
3. *Dev.* adds यथैकेन after this.
4. There is some uncertainty here. The sūtra ms. reads -रुत्तरा⋯म⋯वं; *Dev.* reads उत्तरे उत्तराह्येवं.
5. *Dev.* एकं मन्त्रं.
6. Sūtra ms. corrupt; it reads only कुर्यावशिष्टा.
7. Sūtra ms. corrupt; it reads : नवानाम्नानामनानात् .
8. Sūtra ms. actually reads वैत्रधः.

स नित्यो यथाऽन्यान्यङ्गानि । (पू) ॥१३॥

न वा विप्रतिषेधात् । (सि) ॥१४॥

यद्येतानालभेतेत्ये तेन व्याख्यातम् । (सि) ॥१५॥

अग्रशब्दः पौर्णमासीमधिकुरुते तत्र ह्याम्नातः । (पू) ॥१६॥

प्रक्रमवादो वा वैमृधस्यानित्यत्वाद्यथाग्रे कृत्वा नेदानीं करोतीति ।
(सि) ॥१७॥

[1]न द्वे यजेतेत्यभ्युदितेष्टेः पर्वणश्चानन्तर्यात् । (पू) ॥१८॥

द्विरिज्याया वा न ह्यन्यत् प्रत्यक्षं वचनं विद्यते । (सि) ॥१९॥

यत् पितृभ्यः पूर्वेद्युः[2] करोति पितृभ्य एव तद्यज्ञं निष्क्रीय[3] देवेभ्यः प्रतनुत इति न तन्त्रादौ प्रक्लृप्तत्वात् । (सि) ॥२०॥

उत्तरस्मिन् पर्वणि दृश्यमाने प्रतीयेत सन्निकर्षोऽभिप्रेतः । (सि) ॥२१॥

दक्षिणाग्नौ श्रपणं श्रूयते तस्याहवनीये प्रदानं यथाऽन्यासामाहुतीनाम् ।
(पू) ॥२२॥

दक्षिणाग्नेरेकोल्मुकं धूपाय धरतीत्येकेषां[4] तत्र प्रदानमर्थवद्धारणं यथा पशावतिप्रणीतस्य । (पू) ॥२३॥

यस्मिन् श्रपयति तस्मिन् जुहोतीति दक्षिणाग्नौ । (सि) ॥२४॥

*अप्यनाहिताग्निना कार्यः पितरश्चिन्मावेदयन्तीति[5] । (सि) ॥२५॥

स लौकिकेऽग्नौ क्रियेत यथान्यानि कर्माणि । (सि) ॥२६॥

---

1. Sūtra ms. corrupt, न येते.
2. Mss. corrupt : *Dev.* भ्यः, sūtra ms. भ्युः; द्युः is restored *Taittirīya Brāhmaṇa*, I. iii. 10, which is quoted here.
3. *Dev.* तदद्य निष्क्रिये.
4. *Dev.* त्येकेष्टयां.
5. Sūtra ms. reads एव in the place of श्चिन् ; the latter restored from the śruti passage quoted in *Bh.* and *Dev.*

तत्र[1] गार्हपत्यस्थानीयमागमयेद् यथा होमार्थे । (पू) ॥२७॥

न वा पृथगस्य संस्कारनिमित्तत्वात् । (सि) ॥२८॥

तत्र गार्हपत्यशब्दो लुप्येत संस्कारसंयोगात् । (सि) ॥२९॥

यत् पौर्णमास्यामग्नीषोमीयं तेनामावास्यायां यजेत कृतलक्षणग्रहणात् । (पू) ॥३०॥

अमावास्याऽधि[2]कृता तन्नामधेयं श्रूयते यथा त्रिवृदग्निष्टोम इति स्तोत्राणां[3] संख्याविकारः । (सि) ॥३१॥

अग्नीषोमीयेण यजेत पौर्णमासीमिति नित्यकामो यथैन्द्रवायवे । (सि) ॥३२॥

॥ [इति] सङ्कर्षे प्रथमस्य द्वितीयः पादः ॥

अथ तृतीयः पादः

सर्वाधिकारो विशेषेण श्रूयते । (पू) ॥१॥

दोहयोर्वा देवतासामान्यात् । (सि) ॥२॥

*सहकुम्भीभिरभि[4]क्रामन्नाहेति स्रुक्प्रत्याम्नायो यथा पलाशस्य मध्यमेन पर्णेन जुहोतीति । (सि) ॥३॥

लिङ्गाच्च । (गु) ॥४॥

1. *Dev.* यत्र. *Bh.* omits the word.
2. Sūtra ms. has पि for धि which is restored from *Dev.* and *Bh.*
3. *Dev.* सूत्राणां.
4. Sūtra ms. ति for भि.

* Sūtra quoted in the *Adhvara-Mīmāṁsā-Kutūhalavṛtti* (*AMKVṛtti*) of Vāsudeva Dīkṣita (Vani Vilas Press, Srirangam, 1908 ff.). It adds however श्रूयते after -म्नायौ, p. 398.

कर्तृविवृद्धौ होमे प्रदानं प्रतिपात्रविवृद्धिः । (गु) ॥५॥

दोहकाले[1] वार्थपृथक्त्वाद् यथा पुरोडाशविवृद्धौ चतुर्मुष्टिता । (पू) ॥६॥

कुम्भीभिरुत्पन्नाधिकाराश्शेषापनयनार्थो यथा सर्वहुतमेककपालं जुहोतीति । (पू) ॥७॥

*दारुपात्राणि कुम्भीभिर्विकल्पेरन्नेकार्थत्वात् । (आशङ्का) ॥८॥

†प्रवृत्तस्य प्रदानस्य पात्रापनयो यथा पात्नीवतं पर्यग्निकृतमुत्सृजेदिति । (सि) ॥९॥

‡तत्र शेषाः क्रियेरन् पात्रान्यत्वात् । (पू) ॥१०॥

§नापनीतेषु श्रुतत्वात् तद् व्याख्यातम् । (सि) ॥११॥

[2]सन्ततमुच्येत शब्दसंयोगात् । (सि) ॥१२॥

द्विरिज्या पौर्णमास्यास्तयोरुभयोरविशेषणाभ्यासः श्रूयते तेषामेतमर्धमासं प्रसुत [यथा][3] सान्नाय्यम् । (पू) ॥१३॥

उत्तरस्य वा विशेषश्रुतेः । (सि) ॥१४॥

सन्ततं[4] यजेतात्यन्तसंयोगात् । ॥१५॥

सकृद्वा नाभ्यासः श्रूयते । (सि) ॥१६॥

तस्य व्रतं[5] यथा दर्शपूर्णमासयोर्गुणविकारो हि । (पू) ॥१७॥

1. Both *Dev.* and *Bh.* read विवृद्धि in the place of दोहकाले, and दोहकाले is explained in both as understood from the context. In the sūtra ms. reading adopted here, विवृद्धि is to be derived from the previous sūtra.
2. Sūtra ms. has उन्नत for सन्तत; the latter reading restored from *Dev.* and *Bh.*
3. यथा, not in the sūtra ms.; but it is required by the sense of the sūtra.
4. Sūtra ms. reads only सन्त; *Dev.* has a gap here; and *Bh.* reads निरन्तरं. The reading सन्ततं is adopted to suit the sense and the letters in the sūtra ms.
5. Sūtra ms. has an extra द between व्र and तं.

* Sūtra quoted in *AMKVṛtti*, p. 398.

† Sūtra quoted in *AMKVṛtti* with the variant reading पात्रनिधानात् अपनयो, p. 398.

‡ Quoted in *AMKVṛtti* with the variant reading शेषकार्याणि for शेषाः, p. 398.

§ Sūtra quoted in *AMKVṛtti*, p. 398.

अन्तरालभूतं यथा चातुर्मास्येषु । (सि) ॥१८॥

आदिविकल्पो गुणविकाराणम्[1] । (पू) ॥१९॥

तन्त्रविकल्पो वा[2] चोदनार्थो यावज्जीवकत्वात्[3] । (सि) ॥२०॥

यूपविरोहणनिमित्तक[4]मुत्तरतत्यर्थं, विप्रतिषेधात् । (सि) ॥२१॥

प्रकृतौ कालविकल्पात् (?विप्रकर्षात्)[5] । (सि) ॥२२॥

तमपरमन्ववधाय[6] यजेतेति समीपवादो यथा नदीमन्ववस्यतीति । (पू) ॥२३॥

द्रव्योपदेशो वा कर्मार्थत्वाद् द्रव्याणाम् । (सि) ॥२४॥

लिङ्गाच्च । (गु) ॥२५॥

सोमे प्रतिषेध[स्त]स्य[7] द्रव्योपदेशात् । (पू) ॥२६॥

सर्व[8]प्रतिषेधो वा विशेषात्[9] । (सि) ॥२७॥

द्रव्योपदेशार्थो सोमश्रुतिः । (गु) ॥२८॥

साग्निचित्यानां वादः प्रकरणात् । (पू) ॥२९॥

अनग्निचित्यानां वा यथा विश्वजिति । (सि) ॥३०॥

लिङ्गाच्च । (गु) ॥३१॥

---

1. Sūtra ms. corrupt; it reads गुणापितकरणात्.
2. Sūtra ms. has an extra प्र before चो.
3. *Dev.* जीविकत्वात्; sūtra ms. जीवतवत्; क is required to give the correct sense.
4. *Dev.* नैमित्तिक; *Bh.* has only निमित्तक.
5. *Dev.* has विप्रकर्षात् which reads better in the context.
6. Sūtra ms. तं पुनरन्ववसाय. Correct reading restored from the Vedic passage तमपरं etc.
7. Sūtra ms. does not have स्त, but it seems to be necessary.
8. In the sūtra ms. two sūtras from below, 31 and 32, have strayed in after सर्व. There sūtras, of course, occur also in their normal places.
9. Sūtra ms. omits the ending त्.

सोम दर्शपूर्णमासप्रकृतीनां बर्हिर्न विद्यते [1]सौमिकस्तीर्णं[2] भवतिप्रसङ्ग-स्तद्व्याख्यातम्। (सि) ॥३२॥

उक्तन्तु (?उत्तर)[3]स्तीर्णस्योपरि तद्वचनात्। (गु) ॥३३॥

प्लाक्षं सवनीयानां यथा शेषे चतुरवत्ते[4]। (पू) ॥३४॥

अवदानस्तरणार्थं श्रूयते। (सि) ॥३५॥

पशुपुरोडाशार्थमानन्तर्यात्। (पू) ॥३६॥

पुरोडाशार्थं वा यथोत्तरयोरेकशब्देन विधीयते। (पू) ॥३७॥

बर्हिस्तृणीहीति तस्य[5] वादो न ह्यन्यत् प्रत्यक्षं विद्यते। (सि) ॥३८॥

यथाभागं व्यावर्तेथामिति देवतावादः तयोर्भागौ भवतः। (पू) ॥३९॥

पिण्डवादो[6] वा कर्मार्थत्वात्। (सि) ॥४०॥

एतेन विभागलिङ्गा व्याख्याताः। (सि) ॥४१॥

विभक्तयोर्वा देवतोपदेशस्तल्लिङ्गत्वाच्छब्दस्य। (गु) ॥४२॥

अग्नये त्वाग्नीषोमाभ्यामित्येतेन व्याख्यातम्। (गु) ॥४३॥

पुरोडाशगणे व्यावर्तेथामित्येकैकं पिण्डमपच्छिन्द्यात्। (पू) ॥४४॥

व्यावर्तध्वमिति वार्थपृथक्त्वात्तदूहेन व्याख्यातम्। (सि) ॥४५॥

उत्तमयोर्यथासमा[म्नानं][7] विप्रतिषेधात्। (सि) ॥४६॥

सर्वत्र देवतागमः। (पू) ॥४७॥

---

1. Sūtra ms. सा for सौ.
2. Sūtra ms. कं तीर्णं for कस्तीर्णं.
3. Sūtra ms. reads उक्तन्तु; *Dev.* does not have the text of this sūtra; the emendation suggested is in accordance with com. in *Dev.*
4. Sūtra ms. corrupt; it reads चकरपत्तम्.
5. Sūtra ms. reads सन्ततस्य for तस्य. Emendation according to *Dev.* and *Bh.*
6. *Dev.* has विभागो for पिण्डवादो.
7. Sūtra ms. omits म्नानं; it is restored from *Dev.*

उत्तमयोर्वा सन्देहाद् व्यवच्छेदेनेतरे विज्ञायन्ते[1]। (सि) ॥४८॥

चरुपुरोडाशीयाः[2] प्रागधिवपनाद्विभज्येरन् तत्र विभागमन्त्रो निवर्ततेऽन्यकालत्वात्। (पू) ॥४९॥

विद्यते वा हविर्विभागार्थस्तानि विभज्यन्ते यथाऽन्यकालाः प्रयाजाः[3]। (सि) ॥५०॥

एकान्ते चरवस्तथा पुरोडाशास्तद्धर्मा विप्रतिषेधात्। (सि) ॥५१॥

व्यतिषक्तेषु पूर्ववदवच्छेदः[4] क्रमसंयोगात्। (पू) ॥५२॥

युगपद्वा विप्रतिषेधात्। (सि) ॥५३॥

इदममुष्य चामुष्य च देहीत्येकैकमुपलक्षयेत्[5] [सा][6]धारणत्वाद् द्रव्यस्य यथेदममुष्मै[7] चामुष्मै च देहीति। (सि) ॥५४॥

एतेन व्यतिषक्तेषु देवतोपलक्षणं व्याख्यातम्। (सि) ॥५५॥

सर्वपृष्ठायां[8] नाना हवींषि प्रदाने विभज्यन्ते तत्र[9] विभागमन्त्रः क्रियते यथा चरुपुरोडाशेषु। (पू) ॥५६॥

न हविर्विभागार्थः, प्रदानं [10][पुन]रेतत् क्रियते। (सि) ॥५७॥

॥ [इति] सङ्कर्षे प्रथमस्य तृतीयः पादः ॥

---

1. Sūtra ms. corrupt; it reads पन्ते for यन्ते.
2. *Dev.* डाशात्, wrong; *Bh.* डाशाः.
3. *Dev.* reads the sūtra as : विद्यते विभागमन्त्रः हविर्भागार्थत्वाद्विभज्यन्ते।
4. *Dev.* reads पूर्वावच्छेदः.
5. *Dev.* reads लक्षणयोः.
6. सा missing in sūtra ms. It is required in the context.
7. Sūtra ms. ष्यै; one *Dev.* ms. has also ष्यै.
8. *Dev.* reads सर्वप्रतिष्ठायां.
9. *Dev.* reads अत्र for तत्र.
10. पुनः is missing in the sūtra ms.; it is restored from *Dev.*

अथ चतुर्थः पादः

कर्मचोदना वाजिनस्य यथाऽऽमिक्षायागः। (पू) ॥१॥

अप्रयोजनकं वाजिनं यथा फलीकरणहोमः[1]। (सि) ॥२॥

वाजिनेनाव[2]सिञ्चेदित्यन्यदागमयेद्वाजिभ्यस्तदनुपदिष्टम्[3]। (पू) ॥३॥

उत्पन्नाधिकारो वा[4] वाजिनस्य प्रकृतं विभज्यते[5] यथा ध्रौवम्। (सि) ॥४॥

आमीक्षायां स्विष्टकृन्न विद्यते वाजिनस्य स्यात् प्रत्यामनेद्[6] यथा त्र्यङ्गानि। (पू) ॥५॥

नाना कर्मणि भवतः तद्व्याख्यातम्। (सि) ॥६॥

तस्य वाजिनं निरवदानं यथाऽन्येषां हविषाम्। (पू) ॥७॥

अनुवषट्करोतीति अनुर्विप्रकर्षे[7] नोपपद्यते। (सि) ॥८॥

लिङ्गाच्च। (गु) ॥९॥

विशाखत्वं धर्ममात्रं यथा श्लक्ष्णाग्रता[8]। (पू) ॥१०॥

नियोजनं वाऽर्थवत्वाद् यथा वरुणप्रघासेषु। (सि) ॥११॥

एतेन यूपकर्म व्याख्यातं तत्संयोगाद्धर्माणाम्। (सि) ॥१२॥

ऊर्ध्वं नाभिदघ्नाद्विशाखं यथा[9]तन्त्रं रशना[10]। (पू) ॥१३॥

---

1. *Dev.* फलकरणहोमम् for फलीकरणहोमः.
2. *Bh.* reads नोप for नाव.
3. Sūtra ms. reads तदुपदिष्टम्. Emendation acc. to *Dev.*
4. *Dev.* वा omitted.
5. *Dev.* reads प्रविभज्यते for प्रकृतं विभज्यते.
6. Sūtra ms. reads प्रत्यामनाद्. Emendation acc. to *Bh.* and *Dev.*
7. *Dev.* reads करोतीत्यत्र विप्रकर्षे.
8. Sūtra ms. corrupt, ग्रहः for ग्रता.
9. Sūtra ms. तथा.
10. Sūtra ms. corrupt, रशरशना.

अधस्ताद्वा प्रकृत्युपबन्धात्। (सि) ॥१४॥

अग्रमध्यशब्दौ सन्नह्येतामग्रमध्यपृथक्त्वात्। (सि) ॥१५॥

सहोपरं प्रमाणम्। (पू) ॥१६॥

यजमानेन[1] सम्मितौदुम्बरी भवतीत्येतेन व्याख्यातम्। (पू) ॥१७॥

ऊर्ध्वं वा निखातादर्थे श्रूयते यथा पौरुषः प्रकार इति। (सि) ॥१८॥

नाभिदघ्ने[2] परिव्ययतीत्येतेन व्याख्यातम्। (सि) ॥१९॥

यजमानेन यूपस्सम्मित इति विधानात् परिमाणानां यजमानेन सम्मानम्। (सि) ॥२०॥

अध्वर्योः प्रमाणं प्रकरणात्[3]। (पू) ॥२१॥

याथाकामी वा प्रयुक्तं शूर्पम्। (सि) ॥२२॥

चतुरो मुष्टीर्निर्वपतीत्येतेन व्याख्यातम्। (पू) ॥२३॥

अध्वर्योः[4] कर्मलक्षणत्वान्मुष्टेर्यथा मुष्टिमादत्स्वेति[5]। (सि) ॥२४॥

परिवीय [वासयतीति][6] वासमात्रं शब्दसंयोगात्। (पू) ॥२५॥

अर्थ[7]कर्म वा कर्मशब्देन विधीयते यथा परिधौ पशुं नियुञ्जीतेति[8]। (सि) ॥२६॥

तासामेकां नाभिदघ्ने परिवीय यथावकाशमितर[9]विप्रतिषेधात्। (पू) ॥२७॥

युगपद्वा विप्रतिषेधात्। (सि) ॥२८॥

---

1. Sūtra ms. यजमान for यजमानेन.
2. *Bh*. नभिदघ्नं.
3. *Dev*. प्रमाणात्, corrupt.
4. *Dev*. adds here वा.
5. Sūtra ms. corrupt, मुष्टिमादथेसिव.
6. वासयतीति, required in the context, is restored from *Dev*.
7. *Dev*. अर्था: for अर्थ.
8. Sūtra ms. नियुजन्तीति. Emendation according to *Bh*. *Dev*. reads नियुञ्जेतेति.
9. Sūtra ms. मितरो.

एतेनैकादशिन्यां[1] द्वैरशन्यं व्याख्यातम्। (सि) ॥२९॥

[स्थितादुत्तरं][2] विशेषेण वाग्निष्ठस्य रशने तयोरुपादानार्थो न विद्यते प्रमोक्तः पुनर्युगपद्भावे स्यात्[3]। (सि) ॥३०॥

तन्त्रं यूपमन्त्रो यूपाभिधानमभिप्रेतम्। (सि) ॥३१॥

[आद्यस्थितादुत्तरं][4] वासमात्रं वै तत् स्याद्वासयत्यग्निष्ठ इत्यर्थकर्मण्यनर्थकं स्यात्। (सि) ॥३२॥

लिङ्गाच्च। (गु) ॥३३॥

ऐकादशिनान् प्रतिषिध्य विधीयते। (सि) ॥३४॥

तेषां वैकसंख्याप्रतिषेधः श्रूयते यथैकां सामिधेनीमन्वाहेति। (पू) ॥३५॥

लिङ्गाच्च। (गु) ॥३६॥

तेषां पूर्वेद्युस्सम्मानं यथा प्रकृतौ। (गु) ॥३७॥

सद्यो वा प्रकृतावर्थलक्षणत्वाद्यथाऽस्य पशौ विभागः[5]। (सि) ॥३८॥

एके विधीयते तदहर्गणे तन्त्रं स्यात्। (सि) ॥३९॥

सद्यस्सम्मानमभ्यावर्तेतार्थलक्षणत्वाद् यथाऽऽहवनीयसम्मानम्[6]। (सि) ॥४०॥

एतेन सवनीयरशना व्याख्याताः। (सि) ॥४१॥

तन्त्रं वा साधारणत्वात् छेदनस्य यथा प्रकृतौ तस्य कालोत्कर्षः। (सि) ॥४२॥

अग्रेणाहवनीयं प्राञ्चः समीयेरन् दिक्संयोगात्। (पू) ॥४३॥

उदञ्चो वार्धमन्त्रवैयर्थ्यं बहिर्वेदीति विज्ञायते। (सि) ॥४४॥

लिङ्गाच्च। (गु) ॥४५॥

---

1. Sūtra ms. reads only न्या; the anusvāra is required for the sense.
2. स्थितादुत्तरं not available in the sūtra ms.; it is restored from *Bh.*; *Dev.* reads स्थितं तावदुत्तरं.
3. Sūtra ms. corrupt; it reads पुनर्युगपद्भाक्. Emendation from *Dev.*
4. Sūtra ms. does not have the word; it is available in *Bh.*; *Dev.* reads corruptly आद्याब्धितादुत्तरं.
5. Sūtra ms. writes here the 37th sūtra again, but indicates the elision only of the latter part of it, probably by oversight.
6. *Bh.* and *Dev.* read सम्मार्जनम्.

तेषामन्तराले याथाकामि न नियमः श्रूयते । (पू) ॥४६॥

न विकल्पो विप्रतिषेधात् । (सि) ॥४७॥

[1][तथा वेदिसम्मितान्मिनोतीति] । (पू) ॥४८॥

यथापूर्वमग्निष्ठदेशमीप्सेयुर्मुख्यस्वाधर्म्यात् । (पू) ॥४९॥

लिङ्गाच्च । (गु) ॥५०॥

उदगपवर्गा यूपा भवन्ति, प्रागपवर्गाः[2] पशव[3], एतेषां पौर्वापर्यविधिस्ते[न][4] मन्यामहे द्वावुत्तमौ दक्षिणोत्तरार्धौ मिनुयादेवं भूयिष्ठा यथासमाम्नानं[5] भवन्ति । (सि) ॥५१॥

उपरसम्मितां मिनुयात् पितृलोक[6]कामस्य, मध्येन सम्मितां रशनम्मितां च मनुष्यलोककामस्य[7], चषालसम्मितां इन्द्रियकामस्येत्यायामत उपराणि सामान्यानि[8] स्युस्तिर्यक्त्वो मध्या[9] निरशनाश्च प्रथिम्नश्च[10]षालान्येवमथोक्तानि भवन्ति । (सि) ॥५२॥

तामेतामतिरात्रचरम आलभेतेति [11]व्यत्यस्तपशोर्वादः सन्निधानात् । (पू) ॥५३॥

येयमितरा यामिमां प्रजा आपद्य चरन्तीति प्रसृतपशोर्वादो व्यपदेशात् ।[12] (सि) ॥५४॥

॥ [इति] सङ्कर्षे प्रथमस्य चतुर्थः पादः ॥

---

1. Sūtra ms. doest not have this sūtra, but it is found both in *Dev.* and *Bh.*
2. *Dev.* दक्षिणापवर्गाः.
3. *Dev.* adds here इति
4. न is taken from *Dev.*; the sūtra ms. does not have it.
5. *Dev.* reads ना for नं.
6. Sūtra ms. has a gap in the place of क.
7. *Dev.* has an extra च here.
8. *Dev.* समानि for सामान्यानि.
9. *Dev.* मध्यानि for मध्या.
10. In sūtra ms. ष is left out.
11. *Bh.* takes व्यत्यस्तपशु as the *adhikaraṇa-pratīka.*
12. In *Dev.* this sūtra seems to be read as: येयमितरा यामिमां प्रजा आपद्य चरन्तीति अक्षादिवैतदैवान्यानि भवन्तीति प्रस्त(?)पशोर्वादो व्यपदेशात् प्रसृतपशोरेष वादस्सन्धिः ।

अथ द्वितीयाध्याये प्रथमः पादः

इष्टकाभिरग्निं चिनुत इति मृण्मयस्थण्डिलकर्मणि श्रूयते[1] यथा लोके। (सि) ॥१॥[2]

* * * * * * * *

1. Sūtra ms. श्रूयन्ते.

2. The sūtra ms. stops abruptly with this in the middle of the obverse of folio 21. The reason might be that the archetype of the sūtra ms. extended only thus far.

APPENDIX

SAṄKARṢA KĀṆḌA SŪTRAS

QUOTED IN OTHER WORKS

[The sources generally give also the number of the chapter and the pāda of *SK* from which they quote the sūtras. Those identified in ch. I are given below with their sūtra numbers and those in chs. II–IV are given with their adhikaraṇa sūtra (अ) numbers according to the *Pandit Reprint* of the work.]

Ch. pāda

I. i :

1. अनुयजतीत्यनुवषट्कारश्चोद्यते । (I. i. 1) (*VKP*, p. 838).
2. क्रत्वङ्गं वा चित्येत्यङ्गं नोपपद्यते etc. (I. i. 15) (*Prabhāvalī*, p. 312[a]).
3. अवहननार्था वा यथा पत्नीतुल्यः श्रूयते । (I. i. 36) (*Śābarabhāṣya* under XII. ii. 11).

I. iii :

4. सह कुम्भीभिरभिक्रामन्नाहेति etc. (I. iii. 3) (*AMKVṛtti*, p. 398).
5. दारुपात्राणि कुम्भीभिर्विकल्पेरन्नेकार्थत्वात् । (I. iii. 8) (*AMKVṛtti*, p. 398).
6. प्रवृत्तस्य प्रदानस्य पात्रापनयो etc. (I. iii. 9) (*AMKVṛtti*, p. 398).
7. तत्र शेषाः क्रियेरन् पात्रान्यत्वात् । (I iii. 10) (*AMKVṛtti*, p. 398).
8. नापनीतेषु श्रुतत्वात् तद्व्याख्यातम् । (I. iii. 11) (*AMKVṛtti*, p. 398).

II i :

9. मध्यमायामुपसद्यग्निश्चीयते प्रकृत्युपकृतत्वात् । (II. i. अ 26) (*Prabhāvalī*, p. 212[a]).
10. उत्तरवेद्यां ह्यग्निश्चीयते । (*Prabhāvalī*, p. 212[a]).
11. नोत्तरवेदिधर्माश्रिताः कार्याः। (*Prabhāvalī*, p. 212[a]).
12. कार्यैक्येन भवन्त्येव तस्मिन् तद्धर्माः । (*Prabhāvalī*, p. 212[a]).

II. ii :

13. स यत्रैतदध्वर्युराह समिधो यजेति। (under II. ii. अ 1) (*AMKVṛtti*, p. 160).
14. तत्र देवतानामादेशो न भिद्यतेऽनाम्नातत्वात् । (*AMKVṛtti*, p. 160).
15. विद्यते वाऽन्यार्थदर्शनेभ्यः । (*AMKVṛtti*, p. 160).
16. आम्नातः प्रयाजेषु देवतादेशस्तस्य प्रतिषेधो वचनमितरेषु। (*AMKVṛtti*, p. 160).

17. आम्नातो वैकेषां तद्दर्शयत्यमुष्मा अनुब्रूह्यमुं यज । (*AMKVṛtti*, p. 160).

18. तेषां पृथक्कृतानां निरवदानं यथाऽन्येषां हविष्पृथक्त्वात् । (II. ii. अ 14). (*VKP*, p. 838).

19. वचनात्सर्वेषां सह अवदीयेत । (*VKP*, p. 838).

20. तेषां पृथक्प्रदानं अवदानैकत्वात् । (*VKP*, p. 838).

21. नाना वा देवता पृथग्ज्ञानात् । (II. ii. अ 15) (*VKP*, p. 838; *Śaṅkarabhāṣya*, *Śrībhāṣya* and *Śrīkaṇṭhabhāṣya* on *Brahmasūtra* III. iii. 43).

22. अन्यार्थप्रदर्शनाच्च । (*VKP*, p. 839).

II. iv :

23. देवतासंयोगेन चोद्यमाने प्रदान आहुतिः, यथा लोके । (II. iv. अ 1) (*AMKVṛtti*, p. 390).

24. अदेवतासंयोगेन चोद्यमानेऽर्थगृहीता यथा भोजनचोदनायां मनुष्ययोगः । (II. iv. अ 2) (*AMKVṛtti*, p. 288).

25. विनैव देवतया द्रव्यमुत्स्रष्टव्यम् । (*AMKVṛtti*, p. 288)

26. यजिना मन्त्रवर्णतश्च सामान्यविशेषरूपेण देवतावगमाद्देवतोद्देशेन द्रव्यत्यागः संभवति । (*AMKVṛtti*, p. 288).

27. सूक्तवाको याज्या प्रस्तर आहुतिरिध्मः प्रथम आहुतीनां हूयते इत्येतेन व्याख्यातम् । (II. iv. अ 3) (*AMKVṛtti*, p. 288).

28. प्रशंसा वा संस्कारः प्रस्तरस्य सन्निधानात् समिन्धनार्थ इध्मः । (*AMKVṛtti*, p. 288).

29. स्विष्टकृद्विकारश्च वनस्पतिः । (II. iv. अ 20) (*Śābarabhāṣya* under X. iv. 132).

30. ऋताषाड् ऋतधामेति यथार्थविनिष्कर्षोऽर्थपृथक्त्वात् । (II. iv. अ 27) (*AMKVṛtti*, p. 150, 324).

31. यथासमाम्नानं वा । (*AMKVṛtti*, p. 324).

32. षड्भिर्जुहोतीति पर्यायवादो यथा सावित्राणि जुहोति । (II. iv. अ 28) (*AMKVṛtti*, p. 150).

IV. ii :

33. प्रकृतित इत्याश्मरथ्यः (under IV. ii. अ 1) (*AMKVṛtti*, p. 269).

IV. iii :

34. यस्यै देवतायै हविर्गृहीतं स्यात्तां ध्यायेद्वषट्करिष्यन् । (IV. iii. अ 6) (*AMKVṛtti*, p. 49, 160).

35. (?)देवताशब्दस्यैव ध्यानम् । (*AMKVṛtti*, p. 49).

IV. iv.:

36. पशावुत्तमे प्रयाजे स्रुगादयो न विद्यते संप्रेषितत्वात् । (*VKP*, p. 838).

37. विद्यते वान्यकालत्वाद् यथा याज्यासंप्रैषो यथा याज्यासंप्रैषः । (IV. iv. अ 10) (*VKP*, p. 838).

38. [1]अन्ते हरौ तद्दर्शनात् । (*Śatadūṣaṇī* of Vedāntadeśika, in *Vāda* 3).

39. स विष्णुराह हि । (Do.; Ānandatīrtha on *Brahmasūtra* I. i. 1, in *Anuvyākhyāna*, verse 82; also Trivikrama Paṇḍita and Padmanābha Tīrtha in their commentaries on Ānandatīrtha's *Brahmasūtra Bhāṣya*, on I. i. 1).

40. तं ब्रह्मेत्याचक्षते तं ब्रह्मेत्याचक्षते । (Vedāntadeśika, Trivikrama Paṇḍita and Padmanābha Tīrtha, *ibid.*).

Ch. and Pāda not known:

41. प्रभुत्वादार्त्विज्यम् । (*Seśvaramīmāṁsā* by Vedāntadeśika in the Intro. to *PM sūtra* I. i. 1. Edn. *Śāstramukthāvalī*, No. 16, Conjeeveram, 1902, p. 6.).

42. यच्छक्नुयात्तद्यात् । (*Bhāṭṭadīpikā* by Khaṇḍadeva on *PM sūtra* IV. iii. अ 11).

Add to II. i:

43. स यत्रैतदध्वर्युराह समिधो यजति इति । (*AMKVṛtti*, p. 160).

---

1. The authenticity of this and the next two sūtras as to whether they really belong to the '*present*' *Saṅkarṣa Kāṇḍa* is doubtful. These perhaps are from an *Upāsanā Kāṇḍa* (called also *Devatā-Kāṇḍa* or *Daivīmīmāṁsā*, which terms are used also for *SK*) recognised by some Vaiṣṇavite schools of philosophy and taken note of by Ganganatha Jha (*Pūrvamīmāṁsā in its Sources*, p. 12). The confusion of this work with our *SK* should also be the reason of the contents of an *Upāsanā* work being given as the contents of the *SK* in *Prapañcahṛdaya*, *TSS* 45, p. 41-42.

सङ्कर्षकाण्डसूत्रानुक्रमणी

[*Sūtras from ch. I are indexed with their regular sūtra numbers, t ose from chs. II–IV with their adhikaraṇa-sūtra numbers prefixed with* अ, *and those known only from quotations, with reference to the respective sources.*]

अंश्वदाभ्यविधौ	३. ३. अ १४
अग्नये त्वाग्नीषोमा	१. ३. ४३
अग्निं चित्वा तिस्र	१. १. १७
अग्निं चित्वा सौत्रा	१. १. १३
अग्निं होत्रायावह	४. २. अ ९
अग्निर्देवः	४. २. अ १८
अग्निर्होता	४. २. अ १९
अग्निर्होत्रेण	४. २. अ १६
अग्निर्होत्रस्य	३. २. अ २५
अग्नीषोमीयेण यजेत पौर्ण	१. २. ३२
अग्रमध्यशब्दौ सन्न	१. ४. १५
अग्रशब्दः पौर्ण	१. २. १६
अग्रेणाहवनीयं प्राञ्चः	१. ४. ४३
अज्यानि	२. ४. अ ४
अतिग्राह्याः	३. ३. अ १
अतूर्तः	४. ३. अ १३
अत्राग्रयणाभ्यासः	३. १. अ १५
अदेवता	२. ४. अ २
अधस्ताद्वा प्रकृत्युप	१. ४. १४
अध्वर्युः	४. २. अ ६
अध्वर्योः कर्म	१. ४. २४
अध्वर्योः प्रमाणं	१. ४. २१
अनग्निचित्यानां	१. ३. ३०
अनन्तरं वा पर्यग्नि	१. १. १२
अनवानं	४. ३. अ १५
अनाम्नानात्	४. २. अ ४
अनिष्ट्वाग्रयणस्य	३. १. अ १०
अनुपसदं	२. १. अ २७
अनुयजतीत्यनु	१. १. १
अनुवषट्करोतीति	१. ४. ८
अनुशब्दार्थ	१. १. ८
अनुष्टुभौ अयाट्	४. ३. अ १४
अनुसवनं	३. २. अ १६
अन्ततः	२. २. अ ८
अन्तरालभूतं यथा	१. ३. १८
अन्तर्वेदि	४. १. अ ३
अन्ते वा	४. १. अ १२
अन्ते हरौ तद्दर्शनात्	Q. *Śatadūṣaṇī*, Vāda 3 etc.
अन्यार्थप्रदर्शनाच्च	Q. *VKP*, p. 839
अन्यो वा शमिता	१. १. ४०
अपरयोस्तु	३. २. अ ३४
अपवृत्ते	३. २. अ ९
अप्यनाहिताग्निना	१. २. २५
अप्रयोजनकं वाजि	१. ४. २
अभितः पुरोडाश	१. १. २९
अभितो वपां	१. १. २६
अभीक्ष्णं	४. २. अ ३
अमावास्याधिकृता	१. २. ३१
अमृन्मयीनां	१. २. अ ४
अयाडग्निः	४. २. अ १७
अर्थकर्म वा कर्म	१. ४. २६
अर्थवादमात्रं वा	१. १. ३७
अर्थवादसामर्थ्याच्च	१. १. १९
अवगूर्य	४. ३. अ ४
अवदानस्तरणार्थं	१. ३. ३५
अवहननार्थो वा	१. १. ३६
अविद्यमानबुभुक्षः	३. १. अ १४
अश्रिमत्यः	२. १. अ २
अहोमार्थेषु	३. २. अ ८
आ चाग्ने (देवान्)	४. २. अ १४
आज्येडा	४. ३. अ १७

आत्मसमारूढे	३. २. अ ३६
आत्मसमारोपणे	३. २. अ ३५
आदितो गृह्येत	३. ३. अ ८
आदिविकल्पो गुण	१. ३. १९
आदेर्वा	३. १. अ २०
आद्यस्थितादुत्तरं वास	१. ४. ३२
आमिक्षायां स्विष्ट	१. ४. ५
आम्नातः प्रयाजेषु	Q. *AMKVṛtti*, p. 160
आम्नातत्वात्	३. २. अ ४
आम्नातो वैकेषां	Q. *AMKVṛtti*, p. 160
आर्षेयं	३. ४. अ १
आवह	४. २. अ ७
आवृत्तिं च दर्शयति	१. १. ९
आश्रुतप्रत्याश्रुते	२. ३. अ २५
आहवनीयः	४. २. अ ८
आहवनीयविभागः	३. २. अ १२
आहवनीयात्	३. २. अ ३
,,	३. २. अ १४
आहवनीयाद्धिष्ण्यान्	३. २. अ १५
इदममुष्य चामुष्य	१. ३. ५४
इमे वयं	४. ३. अ १
इष्टकाकर्मणि	२. १. अ २८
इष्टकाभिरग्निं	२. १. १
इष्टकाविवृद्धौ	२. १. अ १६
इष्ट्वेत्यपवृज्यभि	१. २. ११
उक्तं तु तीर्णस्योपरि	१. ३. ३३
उक्थशा यज्ञ	२. ३. अ ११
उत्तमयोर्यथासमाम्नानं	१. ३. ४६
उत्तमयोर्वा सन्देहात्	१. ३. ४८
उत्तरवेदिधर्माश्रिताः	Q. *Prabhāvalī*, p. 212[a]
उत्तरवेद्यां ह्यग्नि	Q. *Prabhāvalī*, p. 212[a]
उत्तरस्तीर्णस्योपरि	१. ३. ३३
उत्तरस्मिन् पर्वणि	१. २. २१
उत्तरस्य वा विशेष	१. ३. १४
उत्पन्नाधिकारो	१. ४. ४
उदगपवर्गा	१. ४. ५१
उदञ्चो वार्धमन्त्र	१. ४. ४४
उदिते	३. १. अ ४
उन्नतमुच्येत	१. ३. १२ fn.
उपप्रैष्य	२. ३. अ ९
उपरसम्मितां मिनुयात्	१. ४. ५२
उपांशु	४. ३. अ १६
उभे	४. ३. अ ६
उल्मुकहरणे रक्षोघ्न	१. १. २३
ऊर्ध्वं नाभिदघ्नात्	१. ४. १३
ऊर्ध्वं वा निखातादर्धे	१. ४. १८
ऋचि प्रणवं	४. १. अ ११
ऋताषाडृतधामेति	२. ४. अ २७
ऋतुगृहेषु	२. ३. अ १४
ऋत्विजो वा	१. १. ३९
एककपाले	२. २. अ १६
एककालं तु न	१. १. ६
एकादश	२. ३. अ ४
एकान्ते चरवस्तथा	१. ३. ५१
एके विधीयते	१. ४. ३९
एतेन भक्षा व्याख्याताः	१. १. १०
एतेन मन्त्रलिङ्गाः	२. १. अ २३
एतेन यूपकर्म	१. ४. १२
एतेन वपाया	१. १. २५
एतेन विभागलिङ्गा	१. ३. ४१
एतेन व्यतिषक्तेषु	१. ३. ५५
एतेन सवनीय	१. ४. ४१
एतेन सोमकालः	३. १. अ ६
एतेन सोमे	३. २. अ १०
एतेनैकादशिन्यां	१. ४. २९
एते वै	४. ४. अ १
एतेषां वा वाक्य	१. १. ३४
एवं वा	४. ३. अ ७
एवं वा सर्वासां	१. २. ४ fn.
एवमस्यान्त्यः	२. ३. अ ७

ऐकादशिनान् प्रति १. ४. ३४
ऐन्द्रं पुरोडाशं १. २. ८
ओङ्कारः ४. १. अ १३
कर्तृविवृद्धौ होमे १. ३. ५
कर्मचोदना वाजि १. ४. १
कर्मवादो वा १. १. २७
कर्मसंयोगात् ३. ३. अ १३
कामसंयोगः ३. ३. अ ९
कामेष्टिः ४. ४. अ २
कार्यैकत्वेन भवन्त्येव Q. *Prabhāvalī*, p. 212[a]
कालपृथक्त्वात् ४. ४. अ ९
कुम्भीभिरुत्पन्ना १. ३. ७
क्रत्वङ्गं वा चित्वे १. १. १५
क्रत्वङ्गं वा प्रयोग १. १. २१
गणेषु २. १. अ १९
,, २. ४. अ ७
गतश्रियः ३. २. अ ३०
गायत्रचित्रं २. १. अ ३७
गायत्री ४. ३. अ १२
गायत्र्यौ ४. ३. अ १३
गार्हपत्यस्थानीय १. २. २७ fn.
गुणचोदना वा प्रीत्या १. १. २२
गृहमेधीये ४. ४. अ ७
ग्रहाः पृश्निः ३. ३. अ १७
चतुरवत्तं २. २. अ ५
चतु(रुपह्वयत) ४. ३. अ १९
चतुरो मुष्टीर्निर्वपतीत्येतेन १. ४. २३
चतुर्थोत्तमयोः २. ३. अ ६
चतुष्पथे २. ४. अ १५
चयनाङ्गं वा तत्संयोगात् १. १. १४
चयनाङ्गं वा विप्रतिषेधात् १. १. १८
चरुपुरोडाशीयाः १. ३. ४९
चरु सर्वौषधं २. १. अ १०
चितिशब्दः २. १. अ १७
चित्ताय २. ४. अ २२
चित्यां चित्यां २. १. अ २२
चित्रया २. ४. अ ५
जुषाणः ४. ३. अ ११
तत्र गार्हपत्यशब्दो १. २. २९
तत्र गार्हपत्यस्थानी १. २. २७
तत्र देवतानामादेशो Q. *AMKVṛtti*, p. 160
तत्र शेषाः क्रियेरन् १. ३. १०
तत्रार्थप्राप्तः ३. ३. अ १२
तत्सर्वार्थं ३. २. अ १
तथा ब्राह्मणानां ३. ८. अ ७
तथा वेदिसम्मितान् १. ४. ४८
तदुत्तरवेद्यां ३. २. अ ११
तद्द्रव्याणि २. १. अ २४
तन्त्रविकल्पो वा १. ३. २०
तन्त्रं प्रदानमेक १. १. ५
तन्त्रं यूपमन्त्रो १. ४. ३१
तन्त्रं वा साधा १. ४. ४२
तन्मासप्रभृति २. १. अ २९
तमपरमन्ववधाय १. ३. २३
तस्मात्तेषु ३. २. अ १८
तस्य वाजिनं निरव १. ४. ७
तस्य व्रतं यथा १. ३. १७
तस्या एकत्वाच्च २. १. अ १८
तस्येष्टकाः २. १. अ ३१
तं ब्रह्मेत्याचक्षते Q. *Śatadūṣaṇī*, vāda 3
तां पुरोऽध्वर्युः २. ३. अ १३
तामेतामतिरात्र १. ४. ५३
तारमन्द्रौ ४. १. अ २
तासां पाके २. १. अ ६
तासामेकां नाभिदघ्न १. ४. २७
तृतीयसवने ३. २. अ १७
तेन शमी ३. १. अ १२
तेषां पूर्वेद्युस्सम्मानं १. १. ३७
तेषां पृथक् २. २. अ १४
तेषां पृथक् कृतानां Q. *VKP*, p. 838
तेषां वायव्यं ३. २. अ १९
तेषां वैकसंख्या १. ४. ३५

तेषामन्तराले १. ४. ४६
त्रिः परार्ध्यः २. १. अ ३०
त्रिर्विगृह्णाति ४. १. अ ९
त्रींस्तृचान् ४. २. अ १
त्रीन् वृणीते ३. ४. अ ३
त्र्यङ्गानां २. २. अ १७
दक्षिणाग्नेरेकोल्मुकं १. २. २३
दक्षिणाग्नौ श्रपणं १. २. २२
दक्षिणाभिः २. १. अ १३
दक्षिणाभेदाच्च १. २. १२
दर्विहोमे २. ४. अ ६
दशमं बर्हिः २. ३. अ ५
दारुपात्राणि कुम्भीभि १. ३. ८
दाशतयीभ्यः २. १. अ ३४
दीक्षिताग्नेः ३. २. अ ३१
देवतायोगेन २. ४. अ १
देवताशब्दस्यैव Q. *AMKVṛtti*, p. 49
दोहकाले वार्थे १. ३. ६
दोहयोर्वा देवता १. ३. २
द्रव्योपदेशार्था सोमश्रुतिः १. ३. २८
द्रव्योपदेशो वा १. ३. २४
द्वाविज्या ३. १. अ २
द्व्याश्रयवत् ३. ३. अ ५
द्विगोत्रस्य ३. ४. अ ८
द्विरिज्या पौर्णमास्या १.३. १३
द्विरिज्याया वा न १. २. १९
द्वे याज्ये ४. ४. अ ५
द्व्यहे ३. २. अ २७
धर्मोपदेशः २. ४. अ १२
न द्वे यजेतेत्यभ्युदितेष्टेः १. २. १८
नयने श्रूयते १. १. ३९ fn.
न यवानां ३. १. अ ८
न वा पृथगस्य १. २. २८
न वा विप्रतिषेधात् १. २. १४
न वा सह ३. ३. अ ७
न विकल्पो विप्रतिषेधात् १. ४. ४७
न व्यपवदेत् ४. ३. अ ९
न हविर्विभागार्थः १. ३. ५७
नाना कर्माणि भवतः १. ४. ६
नानार्थानां ३. ३. अ १६
नाना वा देवता २. २. अ १५
नापनीतेषु श्रुत १. ३. ११
नाभिदघ्न परि १. ४. १९
नामानि गृह्णीयात् ४. ३. अ २२
नित्यकामः ३. ३. अ १०
नियोजनं वार्थे १. ४. ११
निरन्तरं यजेतात्यन्त १. ३. १५fn.
निरूढः ३. ४. अ १३
निषादः ३. ४. अ ६
नैर्ऋतेष्टके २. १. अ ११
नैवमनान्मानात् १. २. ९
पञ्चदश ४. १. अ ४
पञ्चवत्सरेषु ३. १. अ २१
पञ्चावत्तं २. २. अ ६
पञ्चावत्तमाज्यात् २. २. अ ७
पत्नी वाविधानात् १. १. ३२
पत्नीशब्दसामर्थ्यात् १. २. २
पत्नीं सन्नह्येति १. २.१
पदवादे वा ४. .१ अ १०
पदे जुहोति २. ४. अ १४
पराचीं ४. ३. अ १८
परिवीय वास १. ४. २५
पशावुत्तमे प्रयाजे Q. *VKP*, p. 838
पशुपुरोडाशार्थे १. ३. ३६
पशुवरुणः ३. २. अ २८
पशोः प्रदानं २. २. अ १८
पशौ शालामुखीयः ३. २. अ २२
पश्चात्प्राचीं २. १. अ २०
पश्वार्थात् २. २. अ ९
पश्वनुयाजेषु २. ३. अ ८
पश्विष्टिषु ३. २. अ २३
पाकयज्ञः २. ४. अ ९

पार्वणमासानि ३. १. अ १८
पार्वणेन २. २. अ ३
पिण्डवादो वा १. ३. ४०
पुरस्तात् २. १. अ २१
पुरस्तादपि २. ४. अ १७
पुरोडाशगणे व्याव १. ३. ४४
पुरोडाशार्थं वा १. ३. ३७
पूर्वं गार्हपत्यात् ३. २. अ ७
पूर्वेद्युः ३. २. अ २४
पृश्निप्राणग्रहान् ३. ३. अ १९
प्रकरणात् ४. १. अ ८
प्रकृतित इत्याश्मरथ्यः Q. *AMKVṛtti*, p. 269
प्रकृतौ कालविकल्पात् १. ३. २२
प्रक्रमवादो वा १. २. १७
प्रजापतिः २. ३. अ २
प्रतिसूक्तं २. १. अ ३५
प्रत्यग्निः ३. २. अ ३२
प्रत्यञ्चः २. ४. अ १६
प्रत्यर्थं ३. २. अ ६
प्रथमस्य २. ३. अ ३
प्रभुत्वादार्त्विज्यं Q. *Seśvaramīm*. p. 6
प्रवृत्तस्य प्रदानस्य १. ३. ९
प्रशंसा वा संस्कारः Q. *AMKVṛtti*, p. 288
प्राचीनप्रवणे २. ८. अ १३
प्राणभृत् ३. ३. अ १८
प्रायणीये च ३. ३. अ २०
प्राशितयवः ३. १. अ १३
प्रैषेण २. ४. अ १५
,, २. ४. अ ११
प्रैषेण (यजन्ति) २. ४. अ २५
प्लाक्षंसवनीयानां १. ३. ३४
बहुशब्दः २. ३. अ १२
बर्हिस्तृणीहीति १. ३. ३८
भुवनस्य २. ४. अ २९
भूतानां २. ४. अ २३
भूयांसि कर्माणि १. २. ६
भूयांसो मन्त्रा १. २. ७
भृगुवसिष्ठेति ३. ४. अ २
भ्रातृव्यवता ३. ३. अ १५
मध्यमायां २. १. अ २६
मनुवत् ३. ४. अ ५
मनुष्याःशमितारो १. १. ३८
मन्त्रवर्णाश्च १. २. ५
मन्त्रागमे २. ४. अ २४
मासमग्निहोत्रं ३. १. अ २५
मासो वा ३. १. अ १९
मृन्मयीनां २. १. अ ८
य इन्द्रिय ४. ४. अ ४
यं कामयेत ४. ३. अ ५
यः कश्चिद्वा १. १. ३३
यच्छक्नुयात्तद्व्यात् Q. *Bhāṭṭadīpikā*, under IV. iii. अ 11
यजनीये वा ३. १. अ ५
यजमानेन यूपः १. ४. २०
यजमानेन सम्मितौदुम्बरी १. ४. १७
यजिनामन्त्रवर्णे Q. *AMKVṛtti*, p. 288
यजेति २. ३. अ १
यत्पितृभ्यः पूर्वेद्युः १. २. २०
यत्पौर्णमास्यामग्नौ १. २. ३०
यत्र गार्हपत्य १. २. २७ fn.
यथापूर्वमग्निष्ठ १. ४. ४९
यथाभागं व्याव १. ३. ३९
यथार्षे ३. ४. अ ४
यथासमाम्नानं वा Q. *AMKVṛtti*, p. 324
यदपरं २. २. अ ११
यदि मन्येत ३. १. अ ७
यदि वसन्ता ३. १. अ २२
यद्वीणां २. १. अ ३२
,, २. १. अ ३६
यद्ब्रूयात् ४. ३. अ २०
यद्येतेनालभेतेत्येतेन १. २. १५

यत्र निर्दिशेत् ४. ३. अ २१
यस्मिन् श्रपयति १. २. २४
यस्यै देवतायै हवि ४. ३. अ ६
याज्ञसेनीः २. १. अ ३३
याथाकामी वा १. ४. २२
युगपद्वा विप्रतिषेधात् १. ३. ५३
,, १. ४. २८
यूपविरोहणनिमित्त १. ३. २१
येयमितरातां १. ४. ५४
योग्निं चिनुयात्तं १. १. २०
रात्रौ ३. १. अ ३
लिङ्गदर्शनाच्च १. १. ४
,, १. १. २८
,, १. १. ४३
,, १. २. ३
लिङ्गाच्च १. ३. ४
,, १. ३. २५
,, १. ३. ३१
,, १. ४. ९
,, १. ४. ३३
,, १. ४. ३६
,, १. ४. ४५
,, १. ४. ५०
लोकतः ३. २. अ २
लोकम्पृणा २. १. अ ४१
वचनात् सर्वेषां Q. *VKP*, p. 838
वरणार्थं वा ४. २. अ ५
वर्णपृथक्त्वं २. १. अ ५
वषट्कर्तॄणां वा ३. ४. अ ९
वषट्कारश्चोद्यते १. १. १ fn.
वषट्कृत्य ४. ३. अ ८
वषट् ते विष्णवा २. ४. अ १९
वषडित्येके ४. ३. अ २
वाग्या श्रुतिसंयोगात् १. १. ३१
वाजिनां योगात् ४. ४. अ ८
वाजिनेनाव १. ४. ३
वामदेवस्य ४. ४. अ ३
वासमात्रं वै १. ४. ३२
विकर्णो २. १. अ २५
विकल्पो वा ३. ३. अ ४
विक्रमसन्निपातौ ३. १. अ १
विद्यते वान्यकालत्वात् ४. ४. अ १०
विद्यते वान्यार्थ Q. *AMKVṛtti*, p. 160
विद्यते वा हवि १. ३. ५०
विनैव देवतया Q. *AMKVṛtti*, p. 288
विभक्तयोर्वा देवतोपदेश १. ३. ४२
विभक्तानि हवींषि १. १. ३
विवृद्धिर्वा १. ३. ६ fn.
विशाखत्वं धर्म १. ४. १०
विशेषेण वाग्निष्ठस्य १. ४. ३०
विश्वजिति ३. ३. अ २
वैराजस्य ३. ३. अ ६
वैश्वदेवस्य ३. १. अ २४
वैश्वदेवेन ३. १. अ २३
व्यतिषक्तेषु पूर्वं १. ३. ५२
व्यत्यस्तपशोर्वादः १. ४. ५३ fn.
व्याख्यातं ३. २. अ ५
व्यावर्तध्वमिति १. ३. ४५
शमितान्यः १. १. ४० fn.
शाकापक्वौषधीनां ३. १. अ ११
शामित्रं तीर्त्वा १. १. ११
शामित्रे ३. २. अ २६
शीर्षवान् २. १. अ ३८
श्येनचितिः २. १. अ ४०
श्रपणार्थं तु हरणं १. १. २४
श्रुतिभूतेष्वध्वर्यु १. १. ४१
श्वोभूते ३. ४. अ १४
षड् जुहोति २. ४. अ २८
षड्भिर्जुहोतीति Q. *AMKVṛtti*, p. 150
षोडशानि २. २. अ १२
संज्ञपेन च १. १. ४२
संस्थिते ३. २. अ २९

सकृदुपहृतेन २. २. अ १०
सकृद्वा नाभ्यासः १. ३. १६
स गार्हपत्यः ४. २. अ १०
सद्यस्सम्मान १. ४. ४०
सद्यो वा प्रकृता १. ४. ३८
स द्रोणकलशात् १. १. २
स नित्यो यथान्या १. २. १३
सन्ततं यजेतात्यन्त १. ३. १५
सन्ततमन्वाह ४. १. अ ६
सन्ततमुच्यते शब्द १. ३. १२
सन्ततमुत्तरं ४. १. अ ५
सन्ततमृचा ४. ३. अ ३
सप्त ३. ४. अ १२
सप्तदशानि २. २. अ १३
स प्रकृतिगः ३. ३. अ ३
समचतुरश्राः २. १. अ ३
समानतन्त्रो वै १. २. १०
समारोप्य ३. २. अ ३३
समिधः २. २. अ २
समिदाधानं २. ४. अ ८
स यत्रैतदध्वर्युराह Q. *AMKVṛtti*, p. 160
सर्वकर्मणां दैवी १. १. ३५
सर्वत्र देवतागमः १. ३. ४७
सर्वदर्वि २. ४. अ १०
सर्वपृष्ठायां नाना १. ३. ५६
सर्वप्रतिषेधो वा १. ३. २७
सर्वाणि ४. २. अ २
सर्वाधिकारो विशेषेण १. ३. १
सर्वासां कर्तृ १. २. ४
सर्वेषां २. ४. अ ११
,, ३. २. अ १३
सर्वेषां प्राशन्यः ३. १. अ ९
स लौकिकेऽग्नौ १. २. २६
सवनभेदाच्च १. १. ७
सविकल्पः स्यात् ३. १. अ १६
स विष्णुराह हि Q. *Śatadūṣaṇī*, vāda 3
सर्वैव स्यात् ३. २. अ २१
स वैहारिकः २. १. अ ७
सस्यपक्तेर्वा ३. १. अ १७
सहकुम्भीभिरभि १. ३. ३
सहस्रं २. १. अ १२
सहस्रे २. १. अ १४
सहस्रेष्टकं २. १. अ १५
सहोत्तमेन ४. ३. अ १०
सहोपरं प्रमाणम् १. ४. १६
स होमाय ४. २. अ ११
साग्निचित्यानां वा १. ३. २९
सा तदपवर्गे १. १. १६
सामिधेनीः ४. १. अ १
सामिधेनीसन्तानः ४. १. अ ७
सिकता तासु २. १. अ ९
सुपर्णः २. १. अ ३९
सूक्तवाकः २. ४. अ ३
सोमग्रहः ३. ३. अ ११
सोमे दर्शपूर्णमास १. ३. ३२
सोमे दर्शे २. २. अ ४
सोमे प्रतिषेधस्तस्य १. ३. २६
सोमे होमेषु ३. २ अ २०
स्थितादुत्तरं २. ४. अ २६
स्थितादुत्तरं विशेषेण १. ४. ३०
स्वाहाकारः २. ४. अ ३०
स्वाहाकृत्य २. ४. अ १८
स्वाहाग्निं ४. २. अ १५
स्वाहेत्यालेखनः २. ४. अ २१
स्विष्टकृत् २. ४. अ २०
हविष्कृदेहीत्यध्वर्यु १. १. ३०
हृदयशूलं २. २. अ १
होतारं २. ३. अ १०
होतृमैत्रा ३. ४. अ १०
होत्री यष्टु ४. २. अ १२